

به نام خداوند بخشنده مهربان

مفاهیم اساسی در روانشناسی عمومی

مجموعه روانشناسی

تدوین:

دپارتمان آموزشی دکتر محمدی

آمادگی آزمون ارشد

سرشناسه: دکتر محمدی، علیرضا
عنوان و نام پدیدآور: مفاهیم اساسی در روانشناسی عمومی - دکتر علیرضا محمدی
مشخصات نشر: تهران - مشاوران صعود ماهان، ۱۴۰۴
۴۴۰ص: جدول، نمودار (آمادگی آزمون دکتری)

ISBN/N: 978-600-458-124-1

وضعیت فهرست نویسی: فیا مختصر

فارسی - چاپ اول

مفاهیم اساسی در روانشناسی عمومی

دپارتمان آموزشی دکتر محمدی

ج - عنوان

شماره کتابشناسی ملی:

مدیران مسئول: مجید و هادی سیاری

تحت نظارت: دکتر علیرضا محمدی

مدیر برنامه ریزی و تولید محتوا: سمیه بیگی

مشخصات ظاهری: رحلی

ناشر: مشاوران صعود ماهان

نوبت و تاریخ چاپ: اول / ۱۴۰۴

تیراژ: ۱۰۰۰ نسخه

قیمت: ۶/۲۶۰/۰۰۰ ریال

شابک: ISBN/N: 978-600-458-124-1

انتشارات مشاوران صعود ماهان:

۲- تهران، خیابان سهروردی شمالی، خیابان میرزایی زینالی شرقی (خیابان کیهان شرقی)، پلاک ۵۱ تلفن: ۸۸۴۰۱۳۱۳

کلیه حقوق مادی و معنوی این اثر متعلق به موسسه آموزش عالی آزاد ماهان می باشد. و هرگونه اقتباس و کپی برداری از این اثر بدون اخذ مجوز پیگرد

قانونی دارد.

سواره چون که به مقصد رسد پیاده شود

دانشجو در راه تحصیل سواره ای است که مقصد او نیل به نهایت و درك و دریافت مدارج علمی است، دکتري مقصود ما و شما در این زحمت سفر و بذل جوانی و استعداد و هنر است، ضرب المثل آغاز این اشاره از دیرباز برای تلاشگران در تمام عرصه‌ها سرمشق بوده است، لذت و آمال و آرزوی انسان راهرو در رسیدن به مقصد واقعیت می‌یابد، زیبایی و طراوت و دریافت‌ها و دانسته‌ها و اوج گیری و افزایش مدارج علمی و بر متون و فنون و جزء و کُل رشته موردعلاقه و استعداد شما مسلم و مسلط شدن در مقصد نهایی به دست می‌آید، گامی چند همراه با ما ورود به مقصد را برایتان میسر می‌سازد، با سال‌ها تجربه دانش و بینش علمی و فرهنگی که در مجموعه حاضر فراهم آمده است، موفقیت خود را تضمین نمایید و در مقصد پیاده شوید و یاریگر جامعه و جهان باشید

علیرضا محمدی

فصل اول: روان‌شناسی چیست و روان‌شناس کیست؟	۷
سوالات تألیفی به همراه پاسخ تشریحی	۲۹
سوالات چهارگزینه‌ای کنکور سراسری فصل اول	۳۱
فصل دوم: فرایندها و مبانی زیستی رفتار	۳۳
سوالات تألیفی به همراه پاسخ تشریحی	۵۸
سوالات چهارگزینه‌ای کنکور سراسری فصل دوم	۶۰
فصل سوم: رشد روانی	۶۴
سوالات تألیفی به همراه پاسخ تشریحی	۹۱
سوالات چهارگزینه‌ای کنکور سراسری فصل سوم	۹۳
فصل چهارم: فرایندهای حسی	۹۶
سوالات تألیفی به همراه پاسخ تشریحی	۱۲۲
سوالات چهارگزینه‌ای کنکور سراسری فصل چهارم	۱۲۴
فصل پنجم: ادراک	۱۲۷
سوالات تألیفی به همراه پاسخ تشریحی	۱۴۴
سوالات چهارگزینه‌ای کنکور سراسری فصل پنجم	۱۴۶
فصل ششم: هشیاری	۱۴۸
سوالات تألیفی به همراه پاسخ تشریحی	۱۷۷
سوالات چهارگزینه‌ای کنکور سراسری فصل ششم	۱۷۹
فصل هفتم: یادگیری	۱۸۲
سوالات تألیفی به همراه پاسخ تشریحی	۱۹۶
سوالات چهارگزینه‌ای کنکور سراسری فصل هفتم	۱۹۷
فصل هشتم: حافظه	۲۰۱
سوالات تألیفی به همراه پاسخ تشریحی	۲۱۸
سوالات چهارگزینه‌ای کنکور سراسری فصل هشتم	۲۱۹
فصل نهم: زبان و اندیشه	۲۲۲
سوالات تألیفی به همراه پاسخ تشریحی	۲۳۵
سوالات چهارگزینه‌ای کنکور سراسری فصل نهم	۲۳۷
فصل دهم: سائق‌ها و انگیزه‌های اساسی	۲۳۸
سوالات تألیفی به همراه پاسخ تشریحی	۲۵۶
سوالات چهارگزینه‌ای کنکور سراسری فصل دهم	۲۵۷
فصل یازدهم: انگیزش و هیجان	۲۶۰
سوالات تألیفی به همراه پاسخ تشریحی	۲۷۴
سوالات چهارگزینه‌ای کنکور سراسری فصل یازدهم	۲۷۵
فصل دوازدهم: توانایی‌های ذهنی	۲۷۸

۲۸۷	فصل سیزدهم: شخصیت.....
۳۰۵	سوالات تألیفی به همراه پاسخ تشریحی.....
۳۰۶	سوالات چهارگزینه‌ای کنکور سراسری فصل سیزدهم.....
۳۰۸	فصل چهاردهم: فشار روانی، سلامت و مقابله با فشار.....
۳۲۸	سوالات تألیفی به همراه پاسخ تشریحی.....
۳۲۹	سوالات چهارگزینه‌ای کنکور سراسری فصل چهاردهم.....
۳۳۲	فصل پانزدهم: روان‌شناسی ناپهنجاری.....
۳۵۲	سوالات تألیفی به همراه پاسخ تشریحی.....
۳۵۳	سوالات چهارگزینه‌ای کنکور سراسری فصل پانزدهم.....
۳۵۵	فصل شانزدهم: شیوه‌های درمان.....
۳۶۸	سوالات تألیفی به همراه پاسخ تشریحی.....
۳۶۹	سوالات چهارگزینه‌ای کنکور سراسری فصل شانزدهم.....
۳۷۱	فصل هفدهم: رفتار اجتماعی فرد.....
۳۸۷	سوالات تألیفی به همراه پاسخ تشریحی.....
۳۸۸	سوالات چهارگزینه‌ای کنکور سراسری فصل هفدهم.....
۳۹۱	فصل هجدهم: نفوذ اجتماعی.....
۴۰۱	سوالات تألیفی به همراه پاسخ تشریحی.....
۴۰۳	سوالات چهارگزینه‌ای کنکور سراسری فصل هجدهم.....

تنوع و حجم زیاد منابع کنکور کارشناسی ارشد و دکتری همواره یکی از دغدغه‌های مهم دانشجویان و داوطلبان کنکور بوده است. از این رو، بر آن شدیم مجموعه‌ای کامل از جزوات آموزشی را گردآوری کنیم که برگرفته از مطالب مهم و نکات کلیدی منابع اصلی کنکور باشند. این مجموعه براساس آخرین تغییرات منابع کنکور دکتری روانشناسی بوده و با پوشش دهی مطالب از تمام منابع اصلی، مطالب را به صورت منسجم و طبقه‌بندی‌شده در اختیار داوطلبان قرار می‌دهد که علاوه بر صرفه‌جویی در وقت و هزینه به داوطلبان کمک می‌کند به صورت برنامه‌ریزی‌شده و هدفمند پیش بروند که این امر مانع از سردرگمی آن‌ها در منابع مختلف می‌شود.

این مجموعه علاوه بر جزوات آموزشی شامل کتاب‌های تست تألیفی برای هر درس، کتاب تست کنکور دکتری سال‌های اخیر و فلش‌کارت‌های آموزشی است که در یادآوری و مرور مطالب کمک شایانی به داوطلبان می‌کند. این مجموعه به صورتی گردآوری شده که علاوه بر داوطلبان کنکور دکتری روانشناسی، دانشجویان کارشناسی ارشد و دکتری روانشناسی نیز می‌توانند برای امتحانات کلاسی خود از آن استفاده کنند؛ همچنین داوطلبان کنکور کارشناسی ارشد نیز می‌توانند از جزوات دروسی که در کنکور کارشناسی ارشد و دکتری مشترک است بهره ببرند.

این مجموعه براساس سرفصل‌های اصلی هر درس تدوین شده و بیش از ۸۰ درصد مطالب مهم و کلیدی هر درس را پوشش می‌دهد که داوطلبان را از مطالعه سایر کتب بی‌نیاز می‌کند.

مهم‌ترین تفاوت این جزوات با سایر کتب کمک آموزشی و خصوصیات برجسته آن‌ها عبارتند از:

- گردآوری و تألیف جزوات توسط اساتید انحصاری مؤسسه
- مباحث منسجم و طبقه‌بندی‌شده مطابق با سرفصل‌های منابع اصلی
- ارائه مطالب مطابق با آخرین تغییرات کنکور دکتری
- ارائه جزوات آموزشی، تست‌های تألیفی، تست‌های کنکور سال‌های اخیر در یک مجموعه.

فصل اول

روان شناسی چیست و
روان شناس کیست؟

روان‌شناسی در یک تعریف رسمی و کلی عبارت از مطالعه علمی رفتار و بررسی فرایندهای ذهنی است. روان‌شناس سعی می‌کند به سؤالات بی‌شماری که از قدیم در ذهن افراد بوده است، پاسخگو باشد. با مطالعه روان‌شناسی درواقع رفتار خود و دیگران را مطالعه می‌کنیم.

روان‌شناسی به‌عنوان یک علم برای مشاهده، توصیف پیش‌بینی و تبیین رفتار از روش‌های نظام‌مند استفاده می‌کند. بنابراین روان‌شناس کسی است که روان یا ذهن را مطالعه می‌کند و رفتار خود و دیگران را مورد مطالعه قرار می‌دهد و سعی می‌کند که با استفاده از علم روان‌شناسی به پرسش‌های افراد پاسخ بگوید. روان‌شناس خوب کسی است که ابتدا خودش را مورد مطالعه قرار دهد و بعد به مطالعه دیگران بپردازد.

تعریف رفتار

رفتار مجموعه کنش‌ها و واکنش‌هایی است که فرد در زمان و مکان مشخص و معین از خود نشان می‌دهد و به‌صورت مستقیم قابل مشاهده است.

تعریف فرایندهای ذهنی

فرایندهای ذهنی غیرقابل مشاهده ولی قابل اندازه‌گیری هستند، مانند هوش و حافظه. درواقع فرایندهای ذهنی همان افکار و احساسات و انگیزه‌هایی هستند که ما در درونمان داریم و قابل مشاهده مستقیم نیستند و باید فقط از روی رفتار افراد آن‌ها را مورد شناخت و بررسی قرار داد.

روان‌شناسی درعین حال از طریق تأثیری که بر قوانین و سیاست‌گذاری‌ها دارد، بر زندگی ما اثر می‌گذارد. برای داوری درباره اعتبار ادعاهایی که در روان‌شناسی عنوان می‌شود (مثل این ادعا که هیپنوتیزم در مهار کردن درد مؤثر است) به دو دسته اطلاعات نیاز داریم:

(۱) نخست باید واقعیت‌های اثبات‌شده در روان‌شناسی را بشناسیم، تا بتوانیم بگوییم که هر ادعای تازه با آن واقعیت‌ها همخوانی دارد یا خیر.

(۲) دوم آنکه باید از دانش لازم برخوردار بود تا بتوان فهمید که دلایل ارائه‌شده درباره ادعای تازه تا چه اندازه با معیارهای متعارف و شواهد علمی سازگارند.

گستره روانشناسی

- یادزدودگی دوران کودکی

- آسیب مغزی و بازشناسی چهره

- اسناد صفت

- چاقی

- پرخاشگری

}

۱- یادزدودگی خاطرات کودکی: اکثر بزرگسالان می‌توانند رویدادهایی را از نخستین سال‌های زندگی خود به خاطر آورند، اما این کار تا حدودی امکان دارد و تقریباً هیچ‌کس قادر نیست اکثر رویدادهای سه سال اول زندگی خود را به خاطر آورد. * زیگموند فروید بنیان‌گذار مکتب روانکاوی اولین کسی بود که عنوان کرد ما خاطرات زیر سه سالگی خود را به خاطر نمی‌آوریم.

* امکان دارد خاطرات زیر سه سال را به سه دلیل به خاطر بیاوریم:

(۱) شاید هیپوکامپ رشد کرده باشد.

۲) رویدادهایی که بار هیجانی مثبت یا منفی داشته باشند، در ذهن باقی می‌مانند.

۳) بر اثر تلقین و تکرار رفتاری را به یاد می‌آوریم.

۲- **آسیب مغزی و بازشناسی چهره:** وقتی ناحیه معینی از مغز آسیب دیده باشد، جنبه معینی از رفتار شخص دستخوش تغییر می‌شود، اما با این حال شخص از جهات دیگر سالم به نظر می‌رسد. نمونه این حالات در افرادی دیده می‌شود که به علت آسیب ناحیه معینی از نیمکره راست مغز قادر به بازشناسی چهره افراد آشنا نیستند. اما از سایر جهات رفتارهای تقریباً بهنجار دارند، به این شکل چهره‌شناسی یا ادراک‌پریشی چهره‌ای گفته می‌شود. برخی از کارکردهای مغز موضع معینی در بخش خاصی از مغز دارند (رویکرد زیست‌شناسی).

۳- **نسبت دادن ویژگی‌ها به افراد (اسناد صفت):** نسبت دادن ویژگی‌ها به اسناد صفت به دو صورت انجام می‌گیرد:

۱) **اسناد درونی:** به رفتارهایمان علت درونی می‌دهیم.

۲) **اسناد بیرونی:** به رفتارهایمان علت بیرونی یا موقعیتی می‌دهیم.

* **سوگیری یا جهت‌گیری کردن:** اگر با توجه به ویژگی‌های ظاهری افراد، در مورد ویژگی‌های ذاتی آن‌ها قضاوت کنیم، دچار سوگیری شده‌ایم (چه مثبت و چه منفی).

* **خطای بنیادین اسناد:** نسبت دادن ویژگی افراد به موقعیت‌های درونی و نسبت دادن ویژگی خود را به موقعیت‌های بیرونی را خطای بنیادین اسناد می‌گویند.

۴- **چاقی:** چاقی یعنی آن که وزن ۳۰٪ یا بیشتر از وزن متناسب با ساخت بدنی و قد افراد فراتر رود.

۵- **پرخاشگری:** اینکه تماشای برنامه تلویزیونی که پرخاشگری را نشان می‌دهد، موجب افزایش پرخاشگری می‌شود، مدت‌ها مسئله بحث‌انگیزی بوده است.

در اینجا به دو نظریه اشاره می‌کنیم:

۱- **یادگیری مشاهده‌ای بندورا:** این نظریه‌پرداز معتقد است که علت اصلی پرخاشگری در کودکان الگوبرداری و سرمشق‌گیری است، یعنی تماشای برنامه خشن تلویزیونی باعث افزایش پرخاشگری در کودکان می‌شود.

۲- **پالایش هیجانی جونز:** مشاهده رفتارهای خشونت‌بار باعث کاهش پرخاشگری یا تخلیه پرخاشگری می‌شود. (فقط کمی در بزرگسالان)

* طبق تحقیقات انجام‌شده کسانی که در ۹ سالگی در معرض فیلم‌های خشونت‌بار بوده‌اند، در ۱۹ سالگی رفتارهای خشونت‌آمیز زیادی نشان داده‌اند.

تاریخچه علم روان‌شناسی

مورخان معتقدند ایده ذهن مستقل به قرن ششم قبل از میلاد برمی‌گردد.

بودا می‌گفت: افکار ما محصول آمیخته شدن حس‌ها و ادراکات است.

کنفوسیوس معتقد بود که ما درون خود قدرت فکر و تصمیم‌گیری داریم.

فلسفه: فلسفه در سنت غرب در قرون چهارم و پنجم قبل از میلاد با بحث‌هایی درباره ماهیت فکر و رفتار و رابطه ذهن و بدن توسط سقراط، بقراط، افلاطون و ارسطو مطرح شد.

* بقراط پدر علم پزشکی است.

* سقراط پرسش‌های بنیادی درباره زندگی ذهنی و روانی آدمیان مطرح کرد و علاقه وافری به فیزیولوژی داشت. فیزیولوژی رشته‌ای است که با بررسی کارکردهای جانداران و اندام‌های آن‌ها سروکار دارد.

سقراط و بقراط سعی داشتند که تمام فعالیت‌های بدن را به مغز و اعصاب ربط دهند (رویکرد زیست‌شناسی). افلاطون و ارسطو در مورد عقل و شعور بررسی‌هایی را انجام دادند (رویکرد شناختی).

فیلسوفان بعدی مانند رنه دکارت، معتقد بودند که ذهن و بدن کاملاً از هم جدا هستند و توجه خود را بر ذهن متمرکز کردند.

روان‌شناسی محصول همین روش اندیشیدن درباره ذهن و بدن بود.

روان‌شناس به‌غیر از فلسفه به ریشه‌های علوم طبیعی، زیست‌شناسی و فیزیولوژی هم برمی‌گردد.

وقتی روان‌شناسی در قرن ۱۹ به‌عنوان علم مطرح شد، فضای فکری تحت کارهای چارلز داروین، طبیعی‌دان انگلیسی بود. داروین اصل انتخاب طبیعی را مطرح کرد. طبق این اصل ارگانیسم‌هایی تکثیر می‌شوند و باقی می‌مانند که بهترین و بیشترین سازگاری را دارند.

روان‌شناسان قرن نوزدهم که با داروین همسو بودند، رشته جدید روان‌شناسی را تحکیم بخشیدند. یوهان مولر روان‌شناس آلمانی و سایر روان‌شناسان به نقش مهم مغز در ایجاد ارتباط بین اطلاعات حسی در حال ورود و پاسخ‌های حرکتی مقتضی پرداختند.

رویکرد فطری‌نگری: در دیدگاه فطری‌نگر گفته می‌شود که آدمیان با گنجینه‌ای از دانش و توان فهم واقعیت زاده می‌شوند. دکارت در قرن هفدهم برخی اندیشه‌ها از قبیل خدا را فطری به شمار می‌آورد. دکارت بدن آدمی را ماشینی می‌دانست که مثل هر ماشین دیگری قابل بررسی است. این دیدگاه سرآغاز رویکرد پردازش اطلاعات است (که بعداً بررسی می‌شود).

رویکرد تجربه‌گرایی: رویکرد تجربه‌گرایی بر آن است که دانش از طریق تجربه‌ها و تعامل‌های آدمی با جهان کسب می‌شود. جان لاک در قرن هفدهم معتقد بود که ذهن آدمی در بدو تولد مثل لوح سفید نانوشته‌ای است که تجربه‌های جریان رشد او، دانش و فهم را روی آن ثبت می‌کنند. این دیدگاه سرآغاز پیدایش روان‌شناسی تداعی‌گر بود. تداعی‌گرایان وجود اندیشه‌ها و توانایی‌های فطری را قبول نداشتند، بلکه در عوض بر آن بودند که ذهن از اندیشه‌هایی انباشته می‌شود که از طریق حواس به آن راه می‌یابند و طبق اصولی از قبیل مشابَهت و تضاد به هم می‌پیوندند.

* در عصر ما به مناقشه بین فطری‌نگری و تجربه‌گرایی مناقشه طبیعت - تربیت می‌گویند.

آغاز روان‌شناسی علمی

آغاز روان‌شناسی علمی مقارن با تأسیس اولین آزمایشگاه روان‌شناسی توسط ویلهلم وونت در دانشگاه لایپزیک آلمان بود. ویلهلم وونت شاگرد فخنر است (فخنر سایکو فیزیک را پی‌ریزی کرد، چیزی که آن را نظریه روان و جسم می‌نامند).

ونونت به درون‌نگری به‌عنوان روشی برای فرایندهای ذهنی اعتماد و تکیه می‌کرد. پژوهش‌های خود وونت عمدتاً متمرکز بر حواس آدمی به‌ویژه حس بینایی بود. وونت اولین آزمایشگاه روان‌شناسی را تأسیس کرد و در نتیجه به پدر روان‌شناسی جدید شهرت یافت. در سایه تلاش‌های وونت روان‌شناسی روش توصیفی را کنار گذاشت تا به‌صورت علم تجربی درآمد.

ساختارگرایی: این رویکرد بر ساختار تحلیل ذهنی تأکید داشت، یعنی تحلیل ساختارهای ذهنی، برای مثال وونت و همکارانش سه بعد متفاوت برای احساس توصیف کردند: لذت / عدم لذت - تنش / آرامیدگی - تهییج / افسردگی. یکی از دانشجویان وونت به نام ای. بی تیچنر به دلیل موضوع رویکرد وونت نام ساختارگرایی را بر آن گذاشت. در این مکتب برای شناسایی عناصر تشکیل‌دهنده آگاهی از روش درون‌نگری استفاده می‌شد.

کارکردگرایی یا کنش‌گرایی: مراد از کارکردگرایی این است که ذهن چگونه کار می‌کند که جاندار موفق به انطباق و سازگاری با محیط و عمل در آن می‌شود. این رویکرد مربوط به ویلیام جیمز است. این رویکرد سعی می‌کند عملکردهای هشیاری را مورد مطالعه قرار دهد، نه عناصر تشکیل‌دهنده آن را. به نظر جیمز روان‌شناسی علم طبیعی است و باید به‌طور عملی مورد مطالعه قرار گیرد. این رویکرد نظریه تکاملی داروین را ادامه داد و اعتقاد داشت که رشد تحت تأثیر عوامل وراثتی نیز هست. هوشیاری به سبب نقشی که در هدایت فعالیت‌های آدمی دارد، تکوین یافته است. پس برای درک نحوه انطباق جاندار با محیط باید رفتار واقعی او را بررسی کرد.

از نظر جیمز ذهن انعطاف‌پذیر و سیال بود و در پاسخ به جریان اطلاعات پیوسته تغییر می‌کرد و تطابق نشان می‌داد. او نام این جریان را «سیلان هوشیاری» گذاشت و هم ساخت‌گرایان و هم کارکردگرایان روان‌شناسی را دانش تجربه‌هوشیار به شمار می‌آوردند.

ساختارگرایی و کارکردگرایی به‌واسطه نقش مهمی که در رشد آغازین و همچنین رویکرد نظام‌داری که به علم روان‌شناسی

داشتند، دو مکتب رقیب در روان‌شناسی هستند.

در دهه ۱۹۲۰ ساختارگرایی و کارکردگرایی جای خود را به سه مکتب جدید دارند: رفتارگرایی، گشتالت و روانکاوی. **مکتب رفتارگرایی:** در آمریکای شمالی از میان سه مکتب رفتارگرایی، گشتالت و روانکاوی، رفتارگرایی بیشترین تأثیر را بر روان‌شناسی علمی بر جای گذاشت.

جان بی. واتسون بنیان‌گذار مکتب رفتارگرایی علیه دیدگاهی که قلمرو روان‌شناسی را محدود به تجربه هوشیاری می‌دانست، قد علم کرد. به اعتقاد واتسون برای اینکه روان‌شناسی به صورت یک علم درآید، باید داده‌های آن مانند داده‌های علم دیگر قابل‌واریسی همگان باشد.

رفتارگرایی معتقد است که فرد در برابر محیط خود واکنش نشان می‌دهد. برخلاف روانکاوان که اعتقاد دارند فرد از درون برانگیخته می‌شود و نیز برخلاف انسان‌گرایان که بر اساس اراده و اختیار عمل می‌کنند. رفتار امری است همگانی و هوشیاری امری است خصوصی. علم باید با واقعیت‌های همگانی کار داشته باشد. رویکردهای رفتاری بر آن دسته از تعاملاتشان با محیط تمرکز دارند که قابل‌مشاهده و اندازه‌گیری است. واتسون معتقد بود که تقریباً تمام رفتارهای حاصل شرطی شدن است و محیط از طریق تقویت عادت‌های خاص رفتار را شکل می‌دهد.

رفتارگرایان معمولاً پدیده‌های روان‌شناختی را در چارچوب محرک- پاسخ (S-R) **مکتب روان‌شناسی گشتالت:** گشتالت یک واژه آلمانی به معنای شکل یا شکل‌بندی است که ورتهایم آن را بیان کرد. از دیدگاه گشتالت‌گرایی روان یا ذهن قابل‌تجزیه نیست. ذهن انسان را باید به شکل یک کل در نظر گرفت، زیرا که همیشه چیزی اضافه بر اعضای تشکیل‌دهنده خود دارد. روان‌شناسان گشتالت به ادراک حرکت، نحوه ارزیابی اندازه و نمود رنگ‌ها، در تغییر روشنایی توجه داشتند. آنان به تفسیرهای ادراک‌مدار در مباحث یادگیری حافظه و حل مسئله گرایش پیدا کردند که شالوده پژوهش‌های معاصر در روان‌شناسی شناختی است. امروزه مکتب‌های ساخت‌گرایی و کارکردگرایی جزء مکتب‌های روان‌شناسی جدید به حساب نمی‌آیند. اما مکتب گشتالت‌گرایی هنوز به قوت خود باقی است و مخصوصاً در روان‌درمانی و روان‌شناسی اجتماعی جایگاه ویژه دارد.

مکتب گشتالت را کهلر، کافکا، ورتهایم پایهریزی کردند.

روانکاوی: روانکاوی هم نظریه‌ای در باب شخصیت است و هم روشی برای روان‌درمانی.

زیگموند فروید این مکتب را در قرن بیستم بنیان نهاد. رویکرد روانکاوی بر فکر ناهوشیار، تعارض غرایز زیست‌شناختی با توقعات جامعه و تجربه‌های خانوادگی اولی تأکید دارد. هسته اصلی نظریه فروید مفهوم ناهوشیار است (افکار، نگرش‌ها، تکانه‌ها، امیال و انگیزه‌هایی که خودمان از وجود آن‌ها آگاهی نداریم).

فروید معتقد بود که امیال ناپذیرفتنی از قبیل امیال منع‌شده یا تنبیه‌شده دوران کودکی از آگاهی هشیار رانده شده و جزء ناهوشیاری می‌شوند، اما همچنان بر افکار، هیجانات و اعمال ما تأثیر می‌گذارند. این افکار ناهوشیار به صورت‌های رؤیا، لغزش‌های لفظی و اطوار بدنی خود را نشان می‌دهند.

فروید برای دسترسی به ناآگاه انسان، ابتدا روش هیپنوتیزم را پیش گرفت، بعد به تداعی آزاد و تعبیر خواب روی آورد. در این روش درمانگر به بیمار کمک می‌کند تا به اعماق ذهن خود پی ببرد و علت رفتارهای خود را بداند.

در نظریه سنتی فروید انگیزه‌های امیال ناهوشیار تقریباً همیشه به نحوی با میل جنسی یا پرخاشگری پیوند دارد. به همین دلیل نیز نظریه فروید در آغاز با استقبال گسترده روبه‌رو نشد.

امروزه روان‌شناسان دیدگاه فروید را به صورت کامل نمی‌پذیرند ولی به این نکته واقف‌اند که آدم‌ها از برخی از وجوه بر اهمیت رفتار خودآگاهی کامل ندارند.

تحولات نوین

* هربرت سیمون و همکارانش نشان دادند که با استفاده از رایانه می‌توان پدیده‌های روان‌شناختی را شبیه‌سازی کرد.

* بسیاری از مسائل روان‌شناختی پیشین در قالب نظام‌های خبرپردازی عرضه شد.

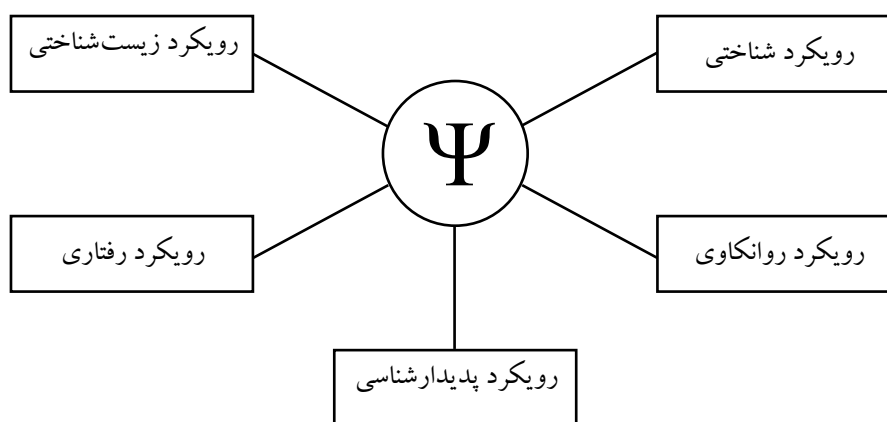
* چامسکی در کتابش با عنوان *ساخت‌های نحوی*، نخستین تحلیل‌های روان‌شناختی مهم در زمینه زبان و پیدایش رشته روان‌شناسی زبان را تدارک دید.

* راجر اسپری به سبب نشان دادن ارتباط در نواحی معینی از مغز با روندهای رفتاری و تفکری ویژه، برنده جایزه نوبل شد.

رشد الگوهای خبرپردازی، روان‌شناسی زبان و روان‌شناسی اعصاب به پیدایش نوعی رویکرد روان‌شناسی انجامیده که گرایش شناختی نیرومندی دارد.

رویکردهای معاصر در روان‌شناسی

رویکرد نوعی شیوه نگرش به موضوع است. حرف یونانی پسی (Ψ) علامت اختصاری واژه روان‌شناسی است. پدیده روان‌شناختی را می‌توان از دیدگاه چندین رویکرد تحلیل کرد. هر یک از رویکردها اعمال آدمی را تا حدودی به گونه متفاوتی تبیین می‌کنند و هر یک از آن‌ها سهمی در تصویر ما از تمامیت وجود هر فرد دارند.

* رویکرد زیست‌شناسی

- بر عواملی تأکید دارد که مسائل روانی را به مغز، اعصاب، وقایع الکتریکی، شیمیایی ربط می‌دهد.

- این رویکرد فرایندهای روانی را با فرایندهای زیستی توجیه می‌کند.

افسردگی بر اثر تغییرات غیرعادی پیک‌های عصبی ایجاد می‌شود. پیک‌های عصبی مواد شیمیایی هستند که در مغز تولید شده، ارتباطات و پیام‌رسانی بین نورون‌ها یا یاخته‌های عصبی را میسر می‌سازند.

افزایش پیک عصبی دوپامین ← اسکیزوفرنی

کاهش پیک عصبی دوپامین ← پارکینسون

مثال: بررسی بازشناسی چهره افرادی که دچار آسیب مغزی شده‌اند حاکی از آن است که نواحی خاصی از مغز (نیمکره راست) در زمینه بازشناسی به چهره تخصص یافته‌اند.

پس نیمکره‌های مغز آدمی به میزان زیادی نقش‌های تخصصی دارند.

درک زبان به نیمکره چپ و تفسیر روابط فضایی به نیمکره راست اختصاص دارند.

مثال: هیپوکامپ (دم اسب) در تحکیم خاطرات نقش دارد که این ساختار مغز در خلال یکی دو سال پس از تولد، به رشد کامل خود می‌رسد.

به‌طور کلی زیست‌شناسان، پزشکان و روان‌پزشکان معتقدند که رفتار اساس عضوی دارد و می‌تواند در دستگاه عصبی مرکزی یا در برخی از نورون‌ها به وجود آید.

*** رویکرد رفتاری**

- بنیان‌گذار رفتارگرایی جان بی. واتسون بود.
- واتسون به عواملی چون شرطی‌سازی، محرک پاسخ و تنبیه و تشویق تأکید کرد.
- واتسون معتقد بود که برای بررسی یک رفتار باید صرفاً فرایندهای عینی یعنی قابل مشاهده و اندازه‌گیری را بررسی کرد.
- واتسون معتقد بود که کودکان هیچ پیش‌فرضی درباره هوشیاری ندارند، یعنی واتسون به عوامل هوشیاری و ذهنی تأکید نداشت.
- واتسون معتقد بود که درون‌نگری واجد کیفیتی خصوصی است و با مشاهده که در ساختار حوزه‌های علمی جریان دارد، متفاوت است.
- رفتارگرایان می‌خواهند ذهنیت را از مشاهده علمی رفتار حذف کنند. آن‌ها تغییرات محیط و پاسخ ارگانیسم را در نظر می‌گیرند.
- یکی دیگر از افرادی که در زمینه رفتارگرایی کوشش‌هایی را انجام داد، بی. اف. اسکینر بود.
- رفتارگرایان تندرو انسان را به صورت یک ماشین در نظر می‌گیرند که تحت استیلای دنیای بیرون است. نگاهی به گذشته حاکی از این است که رویکرد رفتاری ناب به فرایندهای ذهنی فرد هیچ اعتنایی نداشته است و حتی رفتارگرایان معاصر هم کاری به فرایندهای ذهنی میانجی بین محرک و پاسخ ندارند.
- اسکینر معتقد بود که پاداش‌ها و تنبیه‌ها رفتارمان را تعیین می‌کنند.
- رفتارگرایی بر شرطی‌سازی و تقویت و بازتاب‌ها تأکید می‌ورزد. مثلاً در شرطی‌سازی کلاسیک روی بازتاب و در شرطی شدن عامل روی تقویت تأکید می‌شود.
- شرطی‌سازی یعنی محیط از راه تقویت عادات‌های خاص رفتار را شکل می‌دهد.
- الگوهای پیچیده اجتماعی که آلبرت بندورا آن را مطرح کرد، بر این نکته تأکید کرد که علاوه بر شرایط محیطی، نحوه اصلاح تأثیرات محیط بر رفتار توسط افکار هم، رفتار را تعیین می‌کند.
- به نظر بندورا «تقلید» یکی از اصلی‌ترین روش‌های ما برای یادگیری است.
- نظریه پردازان شناختی اجتماعی دامنه رفتارگرایان را گسترش دادند تا علاوه بر رفتارهای مشهود، شیوه‌های پردازش اطلاعات محیطی توسط ذهن را نیز پوشش بدهد.

*** رویکرد شناختی:**

- این دیدگاه واکنشی است به محدودیت مکتب رفتارگرایی، یعنی صرفاً به فرایندهای عینی تأکید نمی‌کند، بلکه فرایندهای ذهنی را نیز در بر می‌گیرد. دیدگاه شناختی بر دو اصل تأکید دارد:
- الف- تأکید بر فرایندهای ذهنی (ذهن)
- ب- بررسی رفتار و فرایندهای ذهنی از راه تمرکز بر رفتارهای معین راه و روش عینی، یعنی باید رفتارها را برحسب فرایندهای ذهنی زیربنایی آن تفسیر کنیم.
- شناخت‌گرایی برخلاف سده نوزدهم مبتنی بر درون‌نگری نیست. تفسیرهای روان‌شناسان شناختی، غالباً بر شباهت بین ذهن و رایانه تکیه دارد. اطلاعاتی که به آدمی می‌رسد به شیوه گوناگون پردازش می‌شوند. مثلاً از میان آن‌ها انتخاب صورت می‌گیرد، با اطلاعات موجود در حافظه مقایسه یا ترکیب می‌شوند و تغییراتی در آن‌ها صورت می‌گیرد. برای مثال، علت به خاطر نیاموردن خاطرات چند سال آغازین زندگی این است که در سال‌های نخست تغییر عمده‌ای در نحوه سازمان‌دهی تجربه‌ها در حافظه روی می‌دهد.
- رویکرد شناختی بر فرایند ذهنی دخیل در دانستن یعنی بر نحوه جهت دادن توجه، ادراک کردن، به یادآوردن، فکر کردن و حل مسائل و یادگیری زبان تمرکز دارد. امروزه مکتب شناخت‌گرایی یکی از مکاتب مهم روان‌شناسی به شمار می‌آید.
- شناخت‌گرایی که در سال‌های ۱۹۷۰ به وجود آمده، انسان را یک تحلیل‌گر شناخت در نظر می‌گیرد.

- فرق عمده شناخت‌گرایی با رفتارگرایی در این است که شناخت‌گرایی روی فرایندهای شناختی انگشت می‌گذارد و آن‌ها را زیربنای رفتار می‌داند، در صورتی که رفتارگرایی بر اثر محرک‌های محیط در رفتار تأکید دارد.
- روان‌شناسان شناختی ذهن را یک نظام حل مسئله فعال و آگاه می‌دانند.
- در دیدگاه شناختی فرایندهای ذهنی از طریق خاطرات، ادراکات، تصورات و تفکر بر رفتار کنترل دارند.

* رویکرد روانکاوی:

- هم‌زمان با پیشرفت رفتارگرایی در آمریکا، فروید صورت‌بندی روانکاوی از رفتار آدمی را پایه‌گذاری کرد.
- فروید معتقد بود که اکثر رفتارهای ما دارای علتی است که ریشه در ناخودآگاه (ناهشیار) دارد.
- ناخودآگاه ترس‌ها و تمایلاتی است که در افراد وجود دارد، ولی فرد از وجود آن‌ها بی‌خبر است ولی بر رفتارش تأثیر می‌گذارد.

- اگرچه زیگموند فروید، پدر و بنیان‌گذار رویکرد روان‌پویایی، بخش زیادی از رشد و تحول روان‌شناختی را غریزی می‌دانست ولی اعتقاد داشت که روابط اولیه کودک با والدینش نقش مهمی در شکل‌دهی شخصیت او دارند.
- رویکرد فروید در اوایل قرن بیستم، در وین سروصدای زیادی به پا کرد. اما عقایدش به تدریج شکوفا شدند و رونق پیدا کردند.
- فروید در بررسی رفتار افراد بیمار دو اصل غریزه جنسی و پرخاشگری را مطرح کرد.
- فروید در کار درمان بیماران خود از روش تداعی آزاد استفاده کرد، به این معنی که بیمار هدایت می‌شود، هر آنچه به ذهنش می‌رسد، بگوید. فروید معتقد بود که بسیاری از تکانه‌هایی که در دوره کودکی با منع یا تنبیه والدین یا جامعه روبه‌رو شده‌اند، برخاسته از غریزه‌های فطری هستند. این تکانه‌ها از آنجاکه از بدو تولد وجود دارند، دارای قدرت اثرگذاری فراگیر هستند، که باید آن‌ها را حل و فصل کرد، زیرا که منع و ممنوعیت نمی‌تواند آن‌ها را از بین ببرد بلکه موجب می‌شود از حیطه آگاهی به حیطه ناهوشیار رانده شده و از آنجا به صورت اختلالات هیجانی و نشانه‌های بیماری روانی یا رفتارهای جامعه‌پذیر از قبیل فعالیت ادبی و هنری جلوه‌گر شود.
- فروید معتقد بود که آدمی نیز همانند حیوانات با غرایز اساسی (عمدتاً جنسی و پرخاشگری) هدایت می‌شود و آدمی مدام با جامعه‌ای که بر مهار کردن این تکانه‌ها تأکید دارد، در ستیز است.
- نظریه‌های روان‌پویایی فعلی کمتر بر غرایز جنسی تأکید می‌کنند و بیشتر تجربه‌های فرهنگی را تعیین‌کننده‌های رفتار در نظر می‌گیرند.

* رویکرد پدیدارشناسی:

- مکتب پدیدارشناسی یا انسان‌گرایی توجه خاصی به نحوه درک، فهم، و تفسیر انسان از مسائل اجتماعی دارد. هدف نهایی این دیدگاه کمک کردن به انسان برای رسیدن به کمال و خودشکوفایی است.
- در حیطه روان‌شناسی شخصیت، روان‌شناسان انسان‌گرا از این رویکرد پشتیبانی می‌کنند.
- روان‌شناسی انسان‌گرا یا پدیدارشناسی بیشتر با ادبیات و معارف انسانی دمساز است تا با علم. این مکتب برخلاف روانکاوی قبول ندارد که رفتار انسان به‌طور جبری، بدون اراده او و از طریق نیروهای ناهشیار یعنی امیال و آرزوهای سرکوب‌شده دوران کودکی هدایت می‌شود. بلکه بر این عقیده است که انسان قادر است بر سرنوشت خود اثر بگذارد یا حتی آن را کنترل کند. چون انسان آزاد است.
- طبق این دیدگاه عمده‌ترین عاملی که فرد را به حرکت وامی‌دارد، نگرشی است که او به خود و دنیای اطراف خود دارد.
- این دیدگاه بر کیفیت‌هایی تأکید دارد که انسان را از حیوان متمایز کرده و توانایی‌های انسان را به بالفعل می‌رساند.
- انسان‌گرایان هرگونه جبرگرایی را اعم از روانی، زیستی، اجتماعی و اقتصادی رد می‌کنند.
- پیشگامان مکتب انسان‌گرایی کارل راجرز و آبراهام مازلو هستند.
- دیگر رویکردهای معاصر روان‌شناسی عبارت‌اند از:

*** رویکرد علوم عصبی رفتاری**

این دیدگاه تأکید می‌کند که مغز و دستگاه عصبی در رفتار فکر، هیجان و درک و فهم انسان محوریت دارند. دانشمندان عصب‌نگر معتقدند که افکار و هیجانات مبنایی فیزیکی در مغز دارند. تکانه‌های الکتریکی در مغز باعث آزاد شدن نوروترانسمیترهایی می‌شوند که ما را قادر به فکر کردن، احساس کردن و عمل کردن می‌کنند. دانشمندان علوم عصب‌نگر در سال‌های اخیر برای شناخت مغز انسان از طریق مغز حیوانات اقدامات زیادی را انجام داده‌اند.

*** رویکرد روان‌شناسی تکاملی**

این رویکرد یکی از جدیدترین رویکردهای روان‌شناسی است که بر نقش مهم انطباق، تولیدمثل و بقای سازگارترین در تبیین رفتار تأکید می‌کند.

رویکرد روان‌شناسی تکاملی بر آن است که در سیر تکامل موجودی برتری دارد که بهترین انطباق و سازگاری را برای زنده ماندن و تولیدمثل انجام می‌دهد.

دیوید بوس می‌گوید همان‌طور که تکامل ویژگی‌های جسمی مثل شکل بدن و قد را تغییر می‌دهد، بر نحوه تصمیم‌گیری، میزان پرخاشگری، ترس‌ها، الگوهای جفت‌یابی نیز تأثیر شدیدی می‌گذارد.

استیون پینکر معتقد است که روان‌شناسی تکاملی یکی از رویکردهای مهم رفتار است. از نظر پینکر طرز کار ذهن در سه نکته خلاصه می‌شود:

(۱) ذهن محاسبه می‌کند.

(۲) سیر تکامل ذهن را محاسبه‌گر کرده است.

(۳) این محاسبات را دستگاه‌های مغزی مخصوصی انجام می‌دهند که در مسیر انتخاب طبیعی برای رسیدن به هدف‌های خاصی مثل زنده ماندن طراحی شده‌اند.

روان‌شناسان تکاملی معتقدند که رویکردشان همچون چتری شاخه‌های مختلف روان‌شناسی را در برمی‌گیرد. البته تمام روان‌شناسان با این ادعا موافق نیستند. عده‌ای می‌گویند یک رویکرد نمی‌تواند کل حوزه پیچیده روان‌شناسی را مورد پژوهش قرار دهد و عده‌ای دیگر اعتقاد دارند که رویکرد تکاملی آن‌طور که باید و شاید تنوع فرهنگی را توجیه نمی‌کند.

*** رویکرد اجتماعی-فرهنگی**

- رویکرد اجتماعی-فرهنگی تأثیرات محیط‌های اجتماعی و فرهنگی رفتار را بررسی می‌کند. این رویکرد می‌گوید برای اینکه رفتار یک فرد را به‌طور کامل بفهمیم باید بافت فرهنگی رفتار را بشناسیم. برای مثال ممکن است رفتاری در یک جامعه موردپسند واقع شود، درحالی‌که همان رفتار در جامعه دیگر زشت و ناپسند است. سه مکتب شناخت‌گرایی، اجتماعی-فرهنگی و زیست‌گرایی به مکاتب پویا یا دینامیک شهرت دارند.

*** رویکرد روان‌شناسی مثبت‌نگر**

این رویکرد تأکید زیادی بر آن دسته از تجارب دارد که مردم برای آن‌ها ارزش زیادی قائل‌اند (مثل شادی) همچنین بر صفات فردی مثبت (مثل ظرفیت عشق) و ارزش‌های مثبت شهروندی و گروهی (مثل مسئولیت‌پذیری) تأکید دارد.

*** پیوندهای رویکردهای زیست‌شناختی با رویکردهای روان‌شناختی**

پیوند مستقیمی بین رویکردهای زیست‌شناسی و روان‌شناختی وجود دارد. پژوهشگرانی که گرایش زیست‌شناختی دارند، می‌کوشند مفاهیم و اصول روان‌شناختی را برحسب معادل‌های زیست‌شناختی آن‌ها تبیین کنند.

- کاهش دادن مفاهیم روان‌شناسی را تا سطح زیست‌شناسی را کاهش‌گری می‌نامند.

دلایل نیاز به تبیین مسائل در سطح روان‌شناختی به شرح زیر است:

۱- یافته‌ها، مفاهیم و اصول روان‌شناختی می‌توانند پژوهش‌های علمی زیست‌شناسان را هدایت کنند.

۲- عوامل زیست‌شناختی همواره در هماهنگی با شرایط گذشته و محیط فعلی ما عمل می‌کنند.

* نکته بسیار مهمی که باید به آن توجه کرد این است که درک پدیده‌های روانی هم در سطح روان‌شناختی امکان‌پذیر است و هم در سطح زیست‌شناختی. تحلیل زیست‌شناختی نشان می‌دهد که مفاهیم روان‌شناسی چگونه در مغز بازتابی می‌شوند. روشن است که به هر دو سطح تحلیل نیاز داریم. (البته در برخی زمینه‌ها به‌ویژه در تعاملات اجتماعی، تحلیل روان‌شناختی بیشترین سهم را دارد).

شیوه‌های پژوهش در روان‌شناسی:

۱- فرضیه		۱- طرح فرضیه
۲- انجام فرضیه		

۲- آزمایشگاهی		۱- چندمتغیری
		۲- طرح متغیر
		۳- اندازه‌گیری

۳- همبستگی		۱- آزمون‌ها
		۲- ضریب همبستگی
		۳- علی

۴- مشاهده		۱- مستقیم		مصاحبه
		۲- غیرمستقیم		زمینه‌یابی
				پرسشنامه
				شرح حال‌نگاری

فرضیه‌سازی:

- * نخستین گام در هر طرح پژوهشی ساختن فرضیه در زمینه موضوع بررسی است.
 - * فرضیه گزاره و عبارتی است که بتوان آن را آزمایش کرد.
 - * فرضیه‌سازی باعث آشنایی بیشتر با نوشته‌های علمی مربوط از قبل کتاب‌ها و مقالات در زمینه مورد نظر می‌شود.
 - * مهم‌ترین منبع فرضیه علمی در اغلب موارد نظریه علمی است.
 - * نظریه علمی مجموعه به هم پیوسته‌ای از گزاره‌ها در مورد هر پدیده معین است.
 - * یکی از مؤثرترین راه‌های پیشرفت دانش علمی، آزمایش فرضیه‌های حاصل از نظریات رقیب است.
 - * فرضیه علمی باید دارای دو ویژگی باشد:
 - الف) فاقد سوگیری باشد، یعنی محقق به نفع این یا آن قضاوت نکند.
 - ب) پایایی داشته باشد، یعنی اینکه نتیجه تحقیق قابل تکرار باشد و اگر افراد واجد صلاحیتی همان مشاهدات را تکرار کنند، به نتایج همانند برسند.
- برخی روان‌شناسان پدیدارشناس روش‌های علمی را به کلی مردود می‌شمارند. روان‌شناسان به‌منظور پژوهش درباره پدیده‌های روان‌شناختی گاهی در کنار دانشمندان دیگر رشته‌ها به‌خصوص زیست‌شناسی قرار می‌گیرند.

آزمایش:

نیرومندترین روش علمی آزمایش است که در آن پژوهشگر شرایط را به دقت و غالباً در آزمایشگاه کنترل می کند و دست به اندازه گیری هایی می زند تا روابط بین متغیرها را کشف کند. به عبارت دیگر آزمایش رویه ای با دقت تنظیم شده است که در آن یک یا چند عامل که تصور می شود بر رفتار مورد مطالعه تأثیر می گذارند، دست کاری شده و سایر عوامل ثابت نگه داشته می شوند.

* **متغیر:** هر چیزی است که بتواند اندازه ها یا مقادیر گوناگونی داشته باشد.

* **طرح متغیر:** مطرح کردن و تعیین کردن متغیر.

* **امکان کنترل دقیق متغیرها:** مشخصه ای است که روش آزمایش را از سایر روش های مشاهده علمی متمایز می کند.

متغیرها بر دو نوع اند:

۱- **متغیر مستقل:** متغیر مستقل، مستقل از کارهایی است که آزمودنی انجام می دهد و تغییری است که می توان در آن دخل و تصرف کرد یا آن را کم و زیاد کرد.

۲- **متغیر وابسته:** مقادیر متغیر وابسته تابع مقادیر متغیر مستقل یا نتیجه متغیر مستقل است.

* برای بیان وابستگی متغیری به متغیر دیگر از عبارت «تابعی است از» استفاده می شود.

* **مثال:** بررسی رابطه بین بازی های رایانه ای و اینترنتی (متغیر مستقل) با پرخاشگری و افسردگی (متغیر وابسته)

- گروه آزمایشی گروهی است که در آن شرایط بررسی وجود دارد.

- گروه گواه گروهی است که در آن شرایط بررسی وجود ندارد.

* یکی از خصوصیات مهم در آزمایش، قرار دادن تصادفی آزمودنی ها در وضعیت آزمایشی یا گواه است. در غیر این صورت آزمایشگر نمی تواند مطمئن شود که در ایجاد نتایج آزمایش چیزی به جز تغییر مستقل نقش نداشته باشد.

* روش آزمایش را بیرون از آزمایشگاه می توان به کار گرفت چون آنچه در آزمایش اهمیت دارد، منطق کار است، نه محل آن. ولی بیشتر آزمایش ها در آزمایشگاه انجام می شود، چون کنترل کامل محرک ها و اندازه گیری دقیق رفتار در آزمایشگاه با این حال بیشتر میسر است.

* **آزمایش های چندمتغیری:** محدود کردن پژوهش به بررسی تأثیر فقط یک متغیر مستقل نتایج محدودی به دست می دهد. پس بررسی هایی که در آن ها چند متغیر به طور همزمان تغییر می کنند، آزمایش های چندمتغیری نامیده می شوند.

* **اندازه گیری:** اعدادی به متغیر اختصاص داده می شود که این فرایند را اندازه گیری می نامند. اندازه گیری در آزمایشگاه ها معمولاً نه فقط با یک آزمودنی بلکه با گروهی آزمودنی صورت می گیرد.

* **آمار رشته ای** است که با نمونه گیری داده ها از جامعه و استنباط و استنتاج درباره آن جامعه بر اساس داده های نمونه سروکار دارد.

* **میانگین:** رایج ترین شاخص آماری و اصطلاحی است فنی برای معدل حسابی که مقدار آن حاصل جمع نمره ها بخش بر تعداد نمره ها است.

در بررسی هایی با یک گروه آزمایشی و یک گروه گواه:

میانگین نمره های افراد گروه آزمایش با میانگین نمره های افراد گروه گواه مقایسه می شود. هرگاه تفاوت دو میانگین زیاد باشد، می توان آن را به خودی خود مهم تلقی کرد ولی اگر مقدار تفاوت بسیار کم باشد، شاید خطاهای تصادفی در اندازه گیری ها راه یافته باشد. اگر این تفاوت ناشی از وجود چند نمره بسیار بالا یا بسیار پایین باشد، باید آزمون هایی برای تعیین معنادار بودن تفاوت ها انجام داد. اگر تفاوت بین گروه آزمایش و گروه گواه از لحاظ آماری معنادار باشد، پس در مورد داده ها آزمون آماری به عمل آمده و معلوم شده که تفاوت مشاهده شده قابل اعتماد است، پس تفاوت مشاهده شده حقیقتاً ناشی از تأثیر متغیر مستقل و نه حاصل از عوامل تصادفی یا وجود چند مورد افراطی است.

* **آزمایش دو سر کور:** آزمایشی که در آن نه آزمایشگر می داند کدام یک از شرکت کنندگان در گروه آزمایشی قرار دارند و کدام یک در گروه گواه و نه خود شرکت کنندگان تا اینکه نتایج محاسبه شود.

* **آزمون استاندارد شده:** سنجش شفاهی یا کتبی که در آن فرد نمره‌ای می‌گیرد که وضعیت جواب‌های او نسبت به جواب‌های دیگران را نشان می‌دهد.

* **آمار استنباطی:** استفاده از روش‌های ریاضی برای نتیجه‌گیری بر اساس داده‌ها است.

* **آمار توصیفی:** روش‌های ریاضی است که برای توصیف و خلاصه کردن نمونه‌های داده‌ها به شکلی معنادار به کار می‌روند.

* **اثر دارونما:** تأثیر انتظارات شرکت‌کنندگان بر نتیجه آزمایش است، نه تدبیر آموزشی بر نتیجه.

روش همبستگی

به بررسی طبیعی رابطه بین پدیده‌ها روش همبستگی گویند.

* به کمک روش همبستگی می‌توان معین کرد، متغیری که بر آن کنترل نداریم، با متغیر دیگری که مورد توجه ماست ارتباط یا همبستگی دارد یا نه.

* **ضریب همبستگی:** بررسی عددی رابطه بین متغیرها یا برآورد میزان رابطه بین دو متغیر را ضریب همبستگی می‌گویند.

* ضریب همبستگی عددی بین -1 و $+1$ است. صفر نشانه فقدان رابطه و 1 نشانه رابطه کامل مثبت و -1 نشانه رابطه کامل منفی است و هر چه مقدار از صفر به سوی 1 یا -1 میل کند، نیرومندی رابطه بین 2 متغیر نیز افزایش می‌یابد.

آزمون‌ها

یکی از کاربردهای رایج همبستگی در زمینه آزمون‌هاست، آزمون‌ها به بررسی ویژگی‌های ذاتی و ویژگی‌های شخصیتی می‌پردازد.

در روان‌شناسی مجموعه شیوه‌هایی که به ما کمک می‌کند تا ویژگی‌های روانی انسان را از حالت کیفی به حالت کمی درآوریم، اصطلاحاً روان‌سنجی نامیده می‌شود. روان‌سنجی در معنای وسیع کلمه یعنی استفاده از روش آزمایشی، اما در معنی محدود کلمه یعنی بهره‌گیری از آزمون‌ها.

* آزمون روانی عبارت است از یک موقعیت تجربی استاندارد شده که به عنوان انگیزه برای ایجاد رفتار به کار می‌رود.

آزمون‌ها معمولاً ارزش پیش‌بینی دارند. از روی نتایج آزمون‌ها می‌توان پیش‌بینی کرد که آزمودنی در آینده چگونه عمل خواهد کرد.

• **آزمون هوش:** توانایی‌ها را می‌سنجد.

• **آزمون شخصیت:** ویژگی‌های روانی را می‌سنجد.

وقتی دو متغیری همیشه باشند، تغییر یکی از آن‌ها ممکن است علت تغییر دیگری باشد. اما در غیاب شواهد آزمایشی کافی چنین استنباطی ناموجه است.

روش مشاهده

الف) مشاهده مستقیم

* **مشاهده مستقیم** یا مشاهده طبیعی یعنی مشاهده پدیده مورد نظر در وضعیت طبیعی آن.

* در مواردی که مسئله تا حدودی جنبه زیست‌شناختی دارد روش مشاهده نیز ممکن است مستلزم کار در آزمایشگاه باشد.

مسترز و جانسون در بررسی مشهور خود درباره جنبه‌های فیزیولوژیایی رفتار جنسی آدمی روش‌هایی را ابداع کردند که امکان مشاهده مستقیم پاسخ‌های جنسی را در آزمایشگاه فراهم می‌کرد. داده‌های این پژوهش عبارت بودند از: الف) مشاهدات رفتاری، ب) ثبت اطلاعات تغییرات فیزیولوژیایی، ج) پاسخ‌های افراد به پرسش‌هایی درباره احساس‌هایشان پیش از تحریک جنسی، در طول آن تحریک، و پس از آن. مشاهدات مسترز و جانسون نقش ارزنده‌ای در آگاهی ما از ماهیت رفتار جنسی آدمیان و حل مشکلات جنسی داشته است.

ب) مشاهده غیرمستقیم

- * **زمینه‌یابی:** مسائلی را که تحقیق درباره آن‌ها از راه مشاهده مستقیم دشوار است می‌توان از این روش بررسی کرد که با پخش پرسشنامه و انجام مصاحبه امکان‌پذیر است.
- * از زمینه‌یابی برای پی بردن به نظرات و نگرش‌های افراد در زمینه مسائل سیاسی یا ترجیحات افراد درباره نوع محصولاتی که استفاده می‌کنند یا نیازهای بهداشتی و غیره می‌توان استفاده کرد.
- * **آلفرد کینزی** در تحقیقات وسیعی با استفاده از روش زمینه‌یابی به مطالعه رفتار جنسی زنان و مردان پرداخت.
- * از آنجاکه مردم می‌کوشند تصویر بهتری از خود ارائه دهند، روش زمینه‌یابی پیش از روش مشاهده مستقیم با سوگیری توأم است.
- معروف‌ترین مؤسسه زمینه‌یابی گالوپ است.
- * **شرح حال‌نگاری:** بیشتر به تاریخچه فردی افراد می‌پردازد، یعنی به گذشته افراد توجه کرده و رفتار آن‌ها را بررسی می‌کند.
- * شرح حال‌نگاری‌ها، زندگی‌نامه‌هایی هستند که به‌منظور کاربرد علمی طرح‌ریزی شده‌اند و برای روان‌شناسانی که به بررسی افراد می‌پردازند از منابع اطلاعاتی مهم است.
- * محدودیت عمده این روش این است که بر حافظه افراد و بازسازی رویدادهای سال‌های گذشته که غالباً تحریف‌شده یا ناقص هستند، تکیه دارد.
- * در این روش می‌توان از مدارک کتبی مانند گواهی فوت استفاده کرد.
- * بااینکه محدودیت‌های شرح حال‌نگاری باعث می‌شود که در آزمون نظریه یا اثبات فرضیه چندان فایده‌ای نداشته باشد ولی می‌توان از این روش برای پیشنهاد فرضیه بهره جست.

ملاحظات اخلاقی در پژوهش‌های روان‌شناختی

- استفاده از موجودات زنده در بررسی‌های روان‌شناسان آن‌ها را ناگزیر می‌سازد در پژوهش‌های خود جوانب اخلاقی را در نظر بگیرند. اصول حاکم بر رفتار اخلاقی عبارت‌اند از:
 - ۱) کمترین احتمال خطر وجود داشته باشد، یعنی احتمال خطر در پژوهش نباید بیش از میزان آن در شرایط زندگی عادی باشد.
 - ۲) رضایت آگاهانه باشد، یعنی آزمودنی‌ها باید داوطلبانه در پژوهش شرکت کنند و بتوانند هر وقت بخواهند از پژوهش کنار روند بی‌آنکه به این خاطر جریمه شوند.
 - ۳) حریم خصوصی آزمودنی‌ها باید رعایت شود، یعنی اطلاعاتی که در جریان پژوهش درباره هر فرد معین به دست می‌آید، باید محرمانه بماند و بدون اجازه خودش در اختیار دیگران قرار نگیرد.

رشته‌های تخصصی روان‌شناسی

- روان‌شناسی زیست‌شناختی:** این روان‌شناسان دیدگاه زیست‌شناختی دارند. روان‌شناسان زیست‌شناختی یا فیزیولوژی‌نگر سعی دارند، رابطه فرایندهای زیست‌شناختی را با رفتار کشف کنند.
- روان‌شناسی آزمایشی:** این حوزه قلمرو فعالیت روان‌شناسان رفتارگرا و شناخت‌گراست که با استفاده از روش‌های آزمایشی نحوه واکنش به محرک‌های حسی، ادراک جهان، یادگیری، به خاطر سپردن استدلال و پاسخ‌دهی هیجانی را در آدمیان و جانداران دیگر بررسی می‌کنند.
- هدف روان‌شناسی آزمایشی پی بردن به روابط علت و معلولی بین پدیده‌هاست.
- روان‌شناسی رشد:** روان‌شناسان رشد وقایع را از زمان تشکیل نطفه تا مرگ بررسی می‌کنند و به تغییرات انسان‌ها در طول سال‌ها می‌پردازد. روان‌شناسان رشد بر عوامل زیست‌شناختی و رشدی دخیل در رشد و تحول انسان تمرکز می‌کنند.
- روان‌شناسی اجتماعی:** روان‌شناس اجتماعی به تعاملات اجتماعی، روابط، ادراک‌های اجتماعی و نگرش‌های مردم می‌پردازد

و به نحوه تأثیر دیگران بر باورها، نگرش‌ها و رفتار و شخص بیشتر توجه دارند. درواقع روان‌شناسی اجتماعی به فرد کمک می‌کند با اجتماع خود سازگار شود.

روان‌شناسی شخصیت: روان‌شناسی شخصیت موضوعاتی مثل خودپنداره، پرخاشگری، رشد اخلاقی، نقش‌های جنسیتی و جهت‌گیری درونی و بیرونی را بررسی می‌کند و بیشتر تفاوت‌های فردی آدمیان را مدنظر دارد و می‌کوشد تلفیقی از تمام فرایندهای روان‌شناختی را به‌صورت قالب یکپارچه‌ای از کلیت فرد درآورد و به افراد کمک می‌کند که شخصیت سالمی داشته باشند.

بین روان‌شناسی رشد، اجتماعی و شخصیت همپوشانی زیادی وجود دارد.

روان‌شناسی بالینی: کاربرد اصول روان‌شناسی در امر تشخیص و درمان اختلالات هیجانی و رفتاری فرد به‌منظور سازگاری فرد با محیط، ورود به اجتماع یا بازگشت به اجتماع در چارچوب سلامت روانی و بیشترین شمار روان‌شناسان در آمریکا، روان‌شناسان بالینی هستند.

روان‌شناسی مشاوره: استفاده از یافته‌های روان‌شناسی در جهت راهنمایی دانش‌آموزان، دانشجویان و مردم عادی در جهت حل دشواری‌های سازگاری خود و داشتن زندگی سالم.

روان‌شناسان مشاوره وظایفی مشابه روان‌شناسان بالینی دارند و سروکارشان با اختلالات خفیف‌تر است.

روان‌شناسی سلامت: روان‌شناسی سلامت رویکردی چند بعدی است که بر عوامل روان‌شناسی، سبک زندگی و ماهیت نظام مراقبت‌های بهداشتی تأکید دارد. روان‌شناسان سلامت در مراکز بهداشت جسمی و روانی کار می‌کنند و نقش استرس و مقابله با آن در زندگی مردم را بررسی می‌کنند.

روان‌شناسی آموزشی و تربیتی: روان‌شناسان آموزشی در زمینه ارزیابی اختلالات یادگیری و هیجانی با کودکان کار می‌کنند. روان‌شناسان تربیتی در زمینه یادگیری و تدریس تخصص دارند و در زمینه‌های پژوهش در روش‌های آموزش و کمک به تربیت معلمان فعالیت می‌کنند. روان‌شناسان تربیتی هم در کالج‌ها و دانشگاه‌ها کار می‌کنند و به تدریس و تحقیق در زمینه تدریس و یادگیری می‌پردازند.

روان‌شناسی صنعتی و سازمانی: روان‌شناسان صنعتی و سازمانی روی محیط کار اعم از کارکنان و کارگران و سازمانی‌هایی که آن‌ها را استخدام می‌کنند متمرکز است. روان‌شناسی صنعتی و سازمانی گاه به دو بخش صنعتی و سازمانی تقسیم می‌شود. روان‌شناسی صنعتی بیشتر به‌عنوان روان‌شناسی پرسنلی شناخته می‌شود. روان‌شناسی سازمانی هم عوامل اجتماعی و گروهی سازمان‌ها را بررسی می‌کند. روان‌شناسان صنعتی و سازمانی که روان‌شناسان مهندسی نیز نامیده می‌شوند، در زمینه بهسازی رابطه بین آدم‌ها و ماشین‌ها فعالیت دارند.

روان‌شناسی عاوم عصبی رفتاری و روان‌شناسی تطبیقی: متخصصان علوم عصبی رفتاری و روان‌شناسان تطبیقی بر فرایندهای زیست‌شناختی به‌ویژه نقش مغز در رفتار متمرکزند. بسیاری از روان‌شناسان علوم عصبی رفتاری و تطبیقی در تحقیقاتشان از حیوانات استفاده می‌کنند و درباره موضوعات مختلف از نحوه پردازش اطلاعات توسط مغز گرفته تا تأثیرات هورمون‌ها بر رفتار تحقیق می‌کنند. روان‌شناسی تطبیقی یکی از شاخه‌های روان‌شناسی است که رفتار حیوانات را مطالعه می‌کند. (روان‌شناسی حیوانی)

روان‌شناسی فیزیولوژیک: مطالعه رابطه رفتار و بدن است، به‌منظور شناخت فرایندهای عصبی بنیادی مثل حافظه و زبان.

روان‌شناسی زبان: مطالعه قوانین حاکم بر زبان و ارتباط کلامی است. این رشته تا اندازه‌ای پویا، تازه و الهام‌بخش است.

روان‌شناسی ژنتیک: هدف از مطالعه روان‌شناسی ژنتیک، شناخت رشد انسان و لحظه‌های بحرانی آن است و کودکی، نوجوانی، جوانی، میانسالی، بزرگسالی و پیری را در بر می‌گیرد.

روان‌شناسی تفاوت‌های فردی: تحقیق درباره تشابه‌ها و تفاوت‌های انسان‌ها و انسان و حیوانات است.

روان‌شناسی عمومی: مطالعه مفاهیم بنیادی روان‌شناسی مثل یادگیری، حافظه، فراموشی، احساس، ادراک، هوشیاری، انگیزش و هیجان و غیره به‌منظور آشنا کردن افراد با جنبه‌های کلی رفتار و آماده کردن افراد برای شروع دروس تخصصی

روانشناسی است.

روانشناسی یادگیری: مطالعه چگونگی یادگیری انسان و حیوان و عوامل مؤثر بر یادگیری است.

روانشناسی مرضی: مطالعه ناهنجاری‌های رفتاری به‌منظور پی بردن به علل آن‌ها و نهایتاً جلوگیری از اختلال‌های رفتاری است.

روانشناسی کودک: مطالعه مراحل رشد کودک و نوجوان برای بهتر شناختن عوامل مؤثر بر رشد رفتار است.

روانشناسی اجتماع‌نگر: به مراقبت از افرادی تأکید دارد که مشکلات روان‌شناختی دارند.

روانشناسی محیط‌نگر: مطالعه مبادلات انسان‌ها و محیط فیزیکی آن‌هاست. روان‌شناسان محیط‌نگر تأثیرات محیط‌های فیزیکی بر ادراک، شناخت، یادگیری، رشد، رفتار ناهنجار، روابط اجتماعی و سایر موضوعات را بررسی می‌کند.

روانشناسی میان‌فرهنگی: نقش فرهنگ در فهم رفتار، فکر و هیجان را بررسی می‌کند. روان‌شناسان میان‌فرهنگی ماهیت فرایندهای روان‌شناختی در فرهنگ‌های مختلف را باهم مقایسه می‌کند.

روانشناسی زنان: بر اهمیت گسترش تحقیقات روی زنان و مطالعه زنان تأکید دارد.

روانشناسی قانونی: یکی از رشته‌های روان‌شناسی است که مفاهیم روان‌شناسی را در دستگاه قضایی مورد استفاده قرار می‌دهد.

روانشناسی ورزشی: کاربرد اصول روان‌شناسی جهت بهبود عملکرد ورزشی و لذت بردن از مشارکت‌های ورزشی است.

* **تفکر انتقادی:** تفکر انتقادی در روان‌شناسی مثل سایر رشته‌ها موضوع بسیار مهمی است. تفکر انتقادی فرایند فکورانه و سازنده فکر کردن و ارزیابی کردن شواهد است. یعنی اینکه تعصب را کنار بگذارید و گزینه‌های مختلف را امتحان کنید و از کوتاه‌بینی بپرهیزید، کنجکاو عقلی را پیشه کنید، تعجب کنید، کاوش کنید و سؤال و تفحص کنید و شواهد منطقی بخواهید.

رویکردهای میان‌رشته‌ای

پژوهشگران رشته‌های دیگر به‌طور فزاینده در کنار روان‌شناسان قرار می‌گیرند و رویکردهای میان‌رشته‌ای تازه‌ای برای بررسی پدیده‌های روان‌شناختی ساخته می‌شود. مانند: علوم عصب‌نگر شناختی - روان‌شناسی تکاملی - روان‌شناسی فرهنگی - علم شناخت‌گر - هوش مصنوعی و اتصال‌گرایی

در میان عناوین نامبرده شده، پیش‌تر در این فصل به روان‌شناسی تکاملی، علوم عصب‌نگر شناختی، روان‌شناسی فرهنگی اشاره کردیم.

در اینجا به بحث در مورد سه موضوع دیگر می‌پردازیم:

علم شناخت‌نگر: با دو جنبه سروکار دارد. فرایندهای شناختی نظیر استدلال و ادراک و حل مسئله (فلسفه)، رایانه پژوهش یا علوم کامپیوتر. هدف‌های عمده این رشته عبارت‌اند از: نحوه بازنمایی اطلاعات در ذهن (بازنمایی ذهن) و اینکه چه نوع تجزیه و تحلیل‌هایی روی این بازنمایی‌ها باید انجام شود. تا ادراک، به خاطر سپردن، استدلال و جز این‌ها صورت گیرد. سایر رشته‌های مرتبط با علم شناخت‌نگر عبارت‌اند از: مردم‌شناسی، زبان‌شناسی، فلسفه، مباحثی از علم عصب‌شناسی و هوش مصنوعی.

هوش مصنوعی: شاخه‌ای است از رایانه‌پژوهی که با تدوین برنامه‌های رایانه‌ای فرایند تفکر انسان را شبیه‌سازی می‌کند.

اتصال‌گرایی: بازنمودها و فرایندهای ذهنی انسان را از دید سخت‌افزاری در شبکه نورونی و اتصالات بین آن‌ها توصیف می‌کند.

۱- عصب‌پژوهی شناختی (عصب و زیست‌شناختی)

۲- شناخت‌پژوهی (فلسفه و رایانه‌پژوهی)

۳- روان‌شناسی تکاملی (روان‌پزشکی)

۴- روان‌شناسی فرهنگی (جامعه‌شناسی)

خلاصه میان‌رشته‌ای

مروری بر فصل اول

گستره روانشناسی

روانشناسی را به صورت « بررسی علمی رفتار و فرآیندهای ذهنی » تعریف کرده‌اند.

حیطه‌های مورد مطالعه در روانشناسی

۱- آسیب مغزی و بازشناسی چهره‌ها

۲- نسبت دادن ویژگی‌ها به افراد

۳- یادزدودگی کودکی^۱

۴- چاقی

۵- اثر برنامه‌های پر خشونت رسانه‌ها بر پرخاشگری کودکان

نکته: به علت آسیب در ناحیه معینی از نیمکره راست مغز، فرد توانایی بازشناسی چهره افراد آشنا را از دست می‌دهد که به آن ادراک‌پریشی چهره‌ای^۲ می‌گویند.

نکته: در هنگام قضاوت در مورد رفتار دیگران، معمولاً علت رفتار را به خود شخص نسبت می‌دهیم نه به موقعیت.

نکته: در حالی که سه سال اول زندگی سرشار از تجربه است، تقریباً هیچ‌کس قادر نیست رویدادهای این سال‌ها را به‌خاطر آورد.

نکته: در چاقی، وزن فرد ۳۰٪ بیشتر از وزن متناسب با ساخت بدنی و قد خود است. به ظاهر یکی از عوامل چاقی سابقه محرومیت از غذاست.

نکته: تماشای برنامه‌های تلویزیونی پرخشونت نه تنها اثر پالایشی ندارد و پرخاشگری را در کودکان کاهش نمی‌دهد، بلکه تأثیرات زیانبار پایداری بر روی تماشاگران کم سن و سال خواهد داشت.

خاستگاه‌های تاریخی روانشناسی

ریشه تاریخی روانشناسی را می‌توان در یونان و در اندیشه‌های فلاسفه‌ای مانند سقراط، افلاطون و ارسطو یافت که پرسش‌هایی درباره زندگی روانی انسان مطرح کردند. این پرسش‌ها از عناصر اصلی رویکردشناختی در روانشناسی محسوب می‌شوند. بقراط (پدر علم پزشکی) درباره نحوه کنترل مغز بر اندام‌های بدن آزمایشاتی انجام داد که زمینه‌ساز رویکرد زیست‌شناختی در روانشناسی است.

فطری‌نگری در برابر تجربه‌گرایی

در دیدگاه فطری‌نگری، از همان ابتدا انسان دانش و توانایی درک را در خود داشته است که می‌توان به کمک درون‌نگری و استدلال به آن دست یافت.

دکارت با عنوان کردن مباحثی مانند خدا، خویشتن، اصول بدیهی هندسی، کمال و بی‌نهایت، از طرفداران این دیدگاه به حساب می‌آید.

در دیدگاه تجربه‌گرایی، دانش از طریق تجربه و تعامل با جهان کسب می‌شود. این نظر با نام جان‌لاک پیوند دارد که معتقد بود انسان در بدو تولد مانند لوح نانوخته است و به مرور زمان دانش ناشی از تجارب بر آن ثبت می‌شود. این نظر مبدا روانشناسی تداعی‌نگر است که در آن اطلاعات از طریق حواس کسب می‌شود و با اصولی مانند مشابَهت و تضاد با هم مرتبط می‌شوند. این تقابل دیدگاه، امروز به صورت بحث طبیعت - تربیت ادامه دارد.

نکته: اندیشه‌های دکارت سرآغاز دیدگاه پردازش اطلاعات است.

1- Childhood amnesia
2- Prosopagnosia

تست راهنما: نظر دکارت درباره بررسی کردن بدن انسان مانند هر ماشین دیگر سرآغاز کدام دیدگاه شد؟
(تالیفی)

- (۱) روانشناسی تداعی نگر
(۲) دیدگاه پردازش اطلاعات
(۳) روانشناسی شخصیت
(۴) دیدگاه زیست‌شناختی
پاسخ: گزینه ۲)

دکارت از طرفداران دیدگاه فطری‌نگری به حساب می‌آید. به اعتقاد او، بدن انسان مانند هر ماشین دیگری قابل بررسی است که این نظر سرآغاز دیدگاه پردازش اطلاعات درباره ذهن انسان است.

آغاز روانشناسی علمی

آغاز روانشناسی علمی نزدیک است به تاسیس اولین آزمایشگاه روانشناسی توسط وونت که می‌خواست ذهن و رفتار انسان را بررسی کند. پژوهش‌های وونت متمرکز بر حواس به ویژه حس بینایی بود و تحقیقاتی در زمینه توجه، حافظه و هیجان نیز انجام داد. وونت بر درون‌نگری - مشاهده و ثبت اندیشه و احساسات فرد توسط خودش - تاکید داشت اما آن را کافی نمی‌دانست و آزمایش را نیز لازم می‌دانست که در آن بعد فیزیکی محرک را تغییر می‌داد. این روش در بررسی رویدادهای ذهنی سریع کارایی ندارد.

نکته: درون‌نگری در بررسی رویدادهای ذهنی سریع کارایی ندارد.

ساخت‌گرایی و کارکردگرایی

تیچنر ساخت‌گرایی را بنیان نهاد که در آن به تحلیل ساختارهای ذهنی پرداخته می‌شود. جیمز در مخالفت با این دیدگاه، رویکرد کارکردگرایی را بنیان نهاد که هدف از آن بررسی این مطلب بود که ذهن چگونه کار می‌کند که فرد بتواند با محیط سازگار شود. این موضوع از نظریه تکاملی داروین نشأت می‌گیرد. اما هر دوی آن‌ها، مکتب روانشناسی را دانش تجربه‌هشیار می‌دانستند و نقش مهمی در رشد اولیه این علم داشتند. از این دو مکتب به عنوان مکتب رقیب نام برده می‌شود. بعدها این دو مکتب جای خود را به رفتارگرایی، گشتالت و روان‌تحلیل‌گری دادند.

تست راهنما

اندیشه‌های دکارت را می‌توان سرآغاز کدامیک از دیدگاه‌های معاصر روانشناسی دانست؟ (تالیفی)

- (۱) رفتارگرایی
(۲) شناخت‌گرایی
(۳) پردازش اطلاعات
(۴) روان‌تحلیل‌گری
پاسخ تشریحی: گزینه ۳)

خاستگاه‌های رویکرد پردازش اطلاعات را می‌توان در اندیشه‌های دکارت یافت.

رفتارگرایی

واتسون بنیانگذار این مکتب معتقد بود تمام رفتارها نتیجه شرطی‌شدن است و محیط از راه تقویت عادات، رفتار را شکل می‌دهد. بنابراین پاسخ شرطی، کوچک‌ترین واحد رفتار است که مبنای ایجاد رفتارهای پیچیده نیز هست. رفتارگرایان پدیده‌های روانشناسی را در قالب محرک - پاسخ بررسی می‌کنند.

تست راهنما: پایه‌گذار مکتب رفتارگرایی چه کسی است؟ (تالیفی)

- (۱) واتسون
(۲) کهلر
(۳) اسکینر
(۴) پاولف
پاسخ: گزینه ۱)

واتسون بنیانگذار مکتب رفتارگرایی معتقد بود تمام رفتارها نتیجه شرطی‌شدن است و محیط از راه تقویت عادات، رفتار را شکل می‌دهد. رفتارگرایان پدیده‌های روانشناسی را در قالب محرک - پاسخ بررسی می‌کنند.

روانشناسی گشتالت

ورتایمر، کافکا و کهلر به عنوان بنیانگذاران مکتب گشتالت، بیشتر به مبحث ادراک توجه داشتند. آن‌ها معتقد بودند آنچه دیده

می‌شود، وابسته به زمینه آن شی و سایر وجوه طرح و کل متفاوت از اجزاست.

روان تحلیل‌گری

هسته اصلی نظریه فروید به عنوان بنیانگذار این مکتب، مفهوم ناهشیار^۳ است؛ یعنی امیال و افکاری که از وجود آن‌ها آگاه نیستیم.

امیال منع‌شده یا تنبیه‌شده در دوران کودکی از هوشیاری خارج می‌شوند تا به بخش ناهشیاری رانده شوند اما همچنان از طریق رویا، اشتباهات لفظی و حالات بدن، خود را نشان می‌دهند. فروید در درمان، از روش تحلیل رویا و تداعی آزاد^۴ استفاده کرد که در آن بیمار هر آنچه به ذهنش می‌رسد بر زبان می‌آورد. در نظریه فروید امیال ناهشیار به نحوی با میل جنسی یا پرخاشگری ارتباط دارد.

رویکردهای معاصر در روانشناسی

نکته: رویکرد شیوه نگرش به یک موضوع است.

رویکردهای متفاوت در روانشناسی

۱- رویکرد زیست‌شناختی

۲- رویکرد رفتاری

۳- رویکرد شناختی

۴- رویکرد روان تحلیل‌گری

۵- رویکرد پدیدارشناختی

رویکرد زیست‌شناختی: در این دیدگاه تمام رویدادهای روانی با فعالیت مغز و دستگاه عصبی پیوند دارد و طرفداران آن به دنبال شناخت فرآیندهای زیستی - عصبی هستند که در یک رفتار دخالت دارند؛ از جمله آنکه هیپوکامپ در تحکیم خاطرات نقش دارد و یادزدودگی کودکی ناشی از عدم تحول کامل این قسمت در سال‌های اول زندگی است.

رویکرد رفتاری: این رویکرد توسط واتسون مطرح شده است که بیشتر با محرک و پاسخ‌های قابل مشاهده سروکار دارد و به فرآیندهای ذهنی توجهی ندارد.

رویکرد شناختی: این رویکرد، واکنشی به محدودیت‌های رفتارگرایی و دیدگاه محرک - پاسخ است و به فرآیندهای ذهنی مانند ادراک، استدلال و حل مساله می‌پردازد. این روانشناسان بر قیاس بین ذهن و کامپیوتر تکیه دارند. شناخت‌گرایی نوین برخلاف نسخه قبلی آن بر اساس درون‌نگری نیست.

فرض‌های زیربنایی رویکرد شناختی:

۱- فقط از طریق بررسی فرآیندهای ذهنی می‌توان دریافت که فرد چه می‌کند.

۲- برای بررسی فرآیندهای ذهنی می‌توان بر رفتارهای معین و روش عینی تمرکز کرد.

رویکرد روان تحلیل‌گری: روان تحلیل‌گری ترکیبی است از شناخت‌شناسی (مفاهیمی مانند ادراک، هوشیاری و حافظه) و فیزیولوژی (مانند غریزه). در این دیدگاه مفاهیم هشیاری و ادراک با مفهوم غریزه ترکیب می‌شود و تاکید بیشتر بر فرآیندهای ناهشیار است که فرد از وجود آن‌ها آگاه نیست اما بر رفتار تاثیر می‌گذارد. بسیاری از امیال منع‌شده ناشی از غریزه‌های فطری کودکی است که با ممنوعیت، از بین نرفته‌اند و به ناهشیار رانده شده‌اند که در نهایت خود را به صورت نشانه‌های بیماری، اشتباهات لفظی یا رفتارهای مورد پسند جامعه مانند فعالیت‌های هنری و ادبی نشان می‌دهد.

رویکرد پدیدارشناختی: این رویکرد با روانشناسان اجتماعی همراه بوده است و به نحوه درک و تفسیر انسان از مسایل اجتماعی توجه می‌کند. روانشناسان انسان‌گرا که بر خصوصیات ویژه افراد تاکید دارند نیز از این رویکرد پشتیبانی می‌کنند. این افراد اعتقاد دارند انگیزه اصلی هر فرد، گرایش به تحول و خودشکوفایی^۵ است. این روانشناسان بیشتر با ادبیات و معارف انسانی

1- Unconscious

2- Free association

1- Self- actualization

سروکار دارند و به بررسی شخصیت اهمیت می‌دهند.

تست راهنما

در کدام رویکرد تاکید روانشناس بر قیاس بین ذهن و کامپیوتر است؟ (سراسری ۸۰، ۸۲ و ۸۶)

(۱) رفتاری (۲) شناختی (۳) زیست‌شناختی (۴) پدیدارشناختی

پاسخ تشریحی: گزینه (۲)

پیوند رویکردهای روانشناختی با رویکردهای زیست‌شناختی

رویکردهای رفتاری، شناختی، روان‌تحلیل‌گری و پدیدارشناختی فقط بر مفاهیم روانشناسی تکیه می‌کنند اما رویکرد زیست‌شناختی علاوه بر آن، مفاهیم فیزیولوژی را نیز مورد توجه قرار می‌دهد. پژوهشگرانی که گرایش زیست‌شناختی دارند، تلاش می‌کنند با پیوند بین این دو، مفاهیم روانشناسی را بر اساس مدل زیستی تبیین کنند؛ این پدیده کاهش مفاهیم روانشناسی به زیستی را کاهش‌گری می‌نامند. بنابراین درک پدیده‌های روانی در هر دو سطح روانی و زیستی امکان‌پذیر است و این تحلیل نشان می‌دهد مفاهیم روانی چگونه در مغز بازنمایی می‌شود. البته در برخی زمینه‌ها مانند تعاملات اجتماعی تحلیل روانشناختی بیشترین سهم را دارد.

شیوه‌های پژوهش در روانشناسی

مراحل اساسی در هر پژوهش:

۱- پیشنهاد فرضیه علمی

۲- آزمایش آن فرضیه

اولین گام در هر پژوهش، ساختن فرضیه - عبارتی که بتوان آن را آزمایش کرد - در زمینه موضوع مورد بررسی است. اغلب، مهم‌ترین منبع برای نوشتن یک فرضیه، نظریه علمی است.

مقصود از علمی بودن:

۱- سوگیری نداشته باشد.

۲- پایایی داشته باشد.

یک روش علمی سوگیری نداشته باشد، به نفع یک نظریه عمل نمی‌کند. در روش‌های پایا با وجود تکرار آزمایش، نتایج یکسان خواهد بود.

روش‌های بررسی فرضیه

۱- روش آزمایش

۲- روش همبستگی

۳- روش مشاهده

تست راهنما: مقصود از علمی بودن نظریه چیست؟ (تالیفی)

(۱) از روش‌های پیچیده اثبات شود. (۲) فاقد سوگیری باشد.

(۳) پایایی داشته باشد. (۴) مورد ۲ و ۳

پاسخ: گزینه (۴)

اغلب، مهم‌ترین منبع برای نوشتن یک فرضیه، نظریه علمی است. یک روش علمی سوگیری ندارد و به نفع یک نظریه عمل نمی‌کند. در روش‌های پایا با وجود تکرار آزمایش، نتایج یکسان خواهد بود.

روش آزمایش

ویژگی‌های روش آزمایش:

۱- قوی‌ترین روش علمی است که در آن آزمایشگر شرایط را به دقت در آزمایشگاه کنترل می‌کند.

۲- امکان کنترل دقیق متغیرها

۳- قرار دادن تصادفی آزمودنی‌ها در گروه تصادفی یا گواه

۴- کنترل دقیق محرک‌ها و اندازه‌گیری دقیق رفتار در آزمایشگاه

نکته: امکان کنترل دقیق متغیر، روش آزمایش را از سایر روش‌ها متمایز می‌کند.

متغیر چیزی است که می‌تواند اندازه‌های گوناگون داشته باشد.

انواع متغیر

۱- متغیر مستقل^۶

۲- متغیر وابسته^۷

متغیر مستقل به رفتار آزمودنی ارتباط ندارد و همان متغیری است که آزمایشگر آن را دستکاری می‌کند. اما متغیر وابسته تابع

مقادیر متغیر مستقل است و آزمایشگر آن را مشاهده می‌کند؛ این متغیر شاخصی از رفتار آزمودنی است.

نکته: متغیر وابسته به عملکرد آزمودنی بستگی دارد.

انواع گروه در یک پژوهش

۱- گروه آزمایشی^۸

۲- گروه گواه^۹

در گروه آزمایشی شرایط بررسی وجود دارد اما در گروه گواه این امکان وجود ندارد و از این گروه به عنوان خط مبنا برای

مقایسه گروه‌ها استفاده می‌شود.

اندازه‌گیری به معنای اختصاص دادن اعداد به متغیرهاست و علمی که از داده‌های جامعه نمونه‌گیری می‌کند و با استفاده از

نتایج آن نمونه، در مورد جامعه دست به استنباط می‌زند، آمار نامیده می‌شود.

تست راهنما

کدام ویژگی، روش آزمایش را از سایر روش‌های پژوهشی متمایز می‌کند؟ (تالیفی)

(۱) گزینش و گمارش تصادفی آزمودنی‌ها (۲) کنترل دقیق

(۳) دستکاری متغیرها (۴) همه موارد

پاسخ تشریحی: گزینه (۲)

امکان کنترل دقیق متغیرها اصلی‌ترین ویژگی متمایزکننده روش آزمایشی از سایر روش‌هاست.

گاهی محقق نمی‌تواند تعیین کند که کدام دسته از آزمودنی‌ها در چه گروهی قرار بگیرند؛ با روش همبستگی می‌توان تعیین

کرد متغیری که کنترلی بر آن نداریم، با متغیر دیگر ارتباط دارد یا ندارد. ضریب همبستگی میزان رابطه بین این دو متغیر را

برآورد می‌کند که عددی بین صفر تا ± 1 است. برخلاف روش آزمایش، در بررسی‌های همبستگی روابط علت و معلولی وجود

ندارد.

رده‌بندی ضرایب همبستگی در پژوهش‌ها

۱- ضریب $0/6$ یا بیشتر بسیار قوی

۲- بین $0/2$ و $0/6$ ارزشمند و قابل استفاده در پیش‌بینی

۳- بین صفر تا $0/2$ حداقل کارآمدی برای پیش‌بینی که باید در استفاده از آن محتاط بود.

1- Independent variable

2- Dependent

3- Experimental group

4- control group

روش مشاهده**انواع روش‌های مشاهده**

- ۱- مشاهده مستقیم
- ۲- مشاهده غیر مستقیم
- ۱-۲- روش زمینه‌یابی^۱ (پرسش‌نامه و مصاحبه)
- ۲-۲- شرح حال‌گیری^{۱۱}

بنابراین گاهی مشاهده پدیده مورد نظر در محیط طبیعی نیز می‌تواند داده‌های لازم را در اختیار محقق قرار دهد. اما برخی مواقع، مشاهده مستقیم دشوار است؛ از مشاهده غیر مستقیم مانند پرسش‌نامه و مصاحبه استفاده می‌شود. این روش‌ها با سوگیری همراه است که در آن فرد می‌خواهد تصویر بهتری از خود ارائه دهد. در زمینه‌یابی، شرط اساسی این است که نمونه انتخاب‌شده برای تحقیق، معرف جامعه باشد. شرح‌حال‌گیری، زندگی‌نامه‌ای با کاربرد علمی است که بر حافظه افراد و احتمالاً بازسازی یا تحریف خاطرات تکیه دارد.

تست راهنما: ایراد وارده بر روش شرح حال‌گیری چیست؟ (تالیفی)

- (۱) زمان زیادی را می‌گیرد.
- (۲) پر هزینه است.
- (۳) بر حافظه افراد تکیه دارد.
- (۴) روشی غیر علمی است.

پاسخ: گزینه ۳

روش‌های مشاهده غیر مستقیم با سوگیری همراه است که در آن فرد می‌خواهد تصویر بهتری از خود ارائه دهد. در زمینه‌یابی، شرط اساسی این است که نمونه انتخاب‌شده برای تحقیق، نشانگر جامعه باشد. شرح‌حال‌گیری، زندگی‌نامه‌ای با کاربرد علمی است که بر حافظه افراد و احتمالاً بازسازی یا تحریف خاطرات تکیه دارد.

ملاحظات اخلاقی در پژوهش‌های روانشناسی**اصول حاکم بر رفتار با افراد مورد آزمایش**

- ۱- کمترین احتمال خطر
 - ۲- رضایت آگاهانه
 - ۳- رعایت حریم خصوصی
 - ۴- مقدار داده‌های حاصل‌شده از پژوهش با آزمودنی‌های حیوانی
- میزان خطر و آسیبی که ممکن است به شرایط پژوهش وارد شود، نباید بیشتر از آن میزان آسیبی باشد که در شرایط عادی زندگی هست. آزمودنی باید داوطلبانه در پژوهش شرکت کند و در صورت تمایل بدون آنکه توبیخ شود، از ادامه کار انصراف دهد. باید پس از پایان کار، جریان آزمایش را با آزمودنی در میان گذاشت تا عزت نفس او لطمه نبیند. داده‌های حاصل شده از آزمایش فرد باید محرمانه بماند. کاربرد روش‌های آسیب‌زا در خصوص آزمایش بر روی حیوانات باید با میزان اطلاعات حاصل توجیه شود.

رشته‌های تخصصی روانشناسی

روانشناسی زیست‌شناختی: سعی دارد رابطه فرآیندهای زیست‌شناختی را با رفتار کشف کند.

روانشناسی آزمایشی: این رشته قلمرو فعالیت روانشناسان رفتارگرا و شناخت‌گراست. این دانشمندان با استفاده از روش آزمایشی، نحوه واکنش به محرک‌ها، یادگیری، به خاطر سپردن و استدلال را بررسی می‌کنند.

روانشناسی تحول، روانشناسی اجتماعی و روانشناسی شخصیت: بین این سه حیطه هم‌پوشی زیادی وجود دارد. روانشناسان تحول با تحول آدمی و عواملی که رفتار را در طول زندگی، شکل می‌دهند، سر و کار دارند. روانشناسی اجتماعی نحوه درک افراد از محیط اجتماعی و تاثیر دیگران بر فرد را بررسی می‌کند. روانشناسی شخصیت به بررسی سبک تعامل فرد با جهان و تفاوت‌های فردی می‌پردازد.

روانشناسی بالینی و مشاوره: این افراد با به کار بردن اصول روانشناختی به تشخیص و درمان اختلال‌های رفتاری و هیجانی می‌پردازند.

روانشناسی آموزشی و تربیتی: روانشناسان آموزشی متخصص ارزیابی ناتوانی‌های یادگیری هستند و روانشناسان تربیتی نیز در مورد یادگیری و تدریس تخصص دارند.

روانشناسان صنعتی و مهندسی: این روانشناسان سازمانی، در شرکت‌ها مشغول به کار هستند که در زمینه بهسازی رابطه بین افراد و ماشین‌ها فعالیت دارند و همچنین به گزینش افراد در سازمان‌ها می‌پردازند.

- روان‌شناسی را می‌توان بررسی علمی رفتار و فرایندهای ذهنی تعریف کرد.
- مکتب‌های روان‌شناسی عبارت‌اند از: ساخت‌گرایی، کارکردگرایی، رفتارگرایی، روانکاوی و گشتالت
- رویکردهای معاصر روان‌شناسی عبارت‌اند از: رویکردهای رفتاری روان‌پویایی، شناختی، علوم عصبی رفتاری، تکامل و اجتماعی-فرهنگی.

- رویکرد رفتاری بر مطالعه علمی پاسخ‌های مشهود و تعیین‌کننده‌های محیطی آن‌ها تأکید دارد.
- واتسون بنیان‌گذار رفتارگرایی بود.
- رویکرد روان‌پویایی بر فکر ناهشیار و تعارض غرایز زیست‌شناختی با توقعات جامعه و تجارب اولیه زندگی دارد.
- فروید بنیان‌گذار روانکاوی بود.
- رویکرد شناختی، فرایندهای ذهنی دخیل در دانستن را مهم می‌داند.
- روان‌شناسی گشتالت بر الگوهای حاصل از محرک‌ها و سازمان تجربه تأکید دارد. ذهن انسان به‌صورت کل در نظر گرفته می‌شود.

- رویکرد علوم عصبی رفتاری بر نقش محوری مغز و دستگاه عصبی در فهم رفتار تأکید می‌ورزد.
- رویکرد روان‌شناسی تکاملی نقش انطباق، تولیدمثل و بقای سازگارترین را مهم می‌داند.
- رویکردهای روان‌پویایی، شناختی، علوم عصبی رفتاری و روان‌شناسی تکاملی بر آنچه در درون شخص می‌گذرد، تأکید دارند.
- رویکردهای رفتاری و اجتماعی-فرهنگی نیز بر محیط بیرون تمرکز می‌کنند.
- رویکرد انسان‌گرایی بر ظرفیت کمال یافتن شخص، حق انتخاب سرنوشت و خصوصیات مثبت تأکید دارد.

سؤالات تألیفی

۱- روانشناسی چگونه تعریف شده است؟

- (۱) شناخت شخصیت افراد
(۲) بررسی رفتارهای اجتماعی افراد
(۳) بررسی علمی رفتار و فرآیندهای ذهنی
(۴) آگاهی از نحوه تفکر افراد

۲- از دست دادن توانایی بازشناسی چهره افراد چه نامیده می‌شود؟

- (۱) ادراک‌پریشی چهره‌ای
(۲) آفازی چهره‌ای
(۳) ادراک‌پریشی بازشناسی
(۴) آگنوزی چهره‌ای

۳- نظریات بقراط زمینه‌ساز کدام رویکرد در روانشناسی شد؟

- (۱) پدیدارشناسی
(۲) روانکاوی
(۳) شناختی
(۴) زیست‌شناختی

۴- ریشه تاریخی روانشناسی در کدام کشور است و پرسش‌های مطرح‌شده ابتدایی در چه زمینه‌ای بود؟

- (۱) اروپا - نحوه تفکر انسان
(۲) یونان - زندگی روانی انسان
(۳) اروپا - زندگی روانی انسان
(۴) یونان - نحوه تفکر افراد

۵- کدام دانشمند از طرفداران فطری‌نگری بود؟

- (۱) جیمز
(۲) کانت
(۳) دکارت
(۴) واتسون

۶- تقابل فطری‌نگری - تجربه‌گرایی امروزه به چه صورت مطرح می‌شود؟

- (۱) تربیت - یادگیری
(۲) تربیت - طبیعت
(۳) وراثت - طبیعت
(۴) تجربه - تربیت

۷- وونت در تحقیقات خود از چه روشی استفاده می‌کرد؟

- (۱) درون‌نگری
(۲) تداعی
(۳) تحلیل رویا
(۴) مصاحبه

۸- روانشناسان گشتالت بیشتر به کدام مبحث توجه داشتند؟

- (۱) ادراک
(۲) هشیاری
(۳) ذهن
(۴) توجه

۹- هسته اصلی نظریه فروید در روان تحلیل‌گری چیست؟

- (۱) خودآگاه
(۲) ناهشیار
(۳) نیمه‌هشیار
(۴) نهاد

۱۰- قوی‌ترین روش علمی چیست؟

- (۱) مصاحبه
(۲) پرسش‌نامه
(۳) آزمایش
(۴) درون‌نگری

۱۱- کدام متغیر، شاخصی از رفتار آزمودنی است؟

- (۱) متغیر مستقل
(۲) متغیر مزاحم
(۳) متغیر کنترل
(۴) متغیر وابسته

۱۲- در زمینه‌یابی شرط اساسی چیست؟

- (۱) تعداد افراد زیاد باشد.
(۲) نمونه معرف جامعه باشد.
(۳) سوال‌ها زیاد باشد.
(۴) آزمونگر تخصص داشته باشد.

پاسخنامه سؤالات تألیفی فصل اول

۱- گزینه ۳

روانشناسی را می‌توان بررسی علمی رفتار و فرآیندهای ذهنی تعریف کرد. ریشه تاریخی روانشناسی در یونان و در نظریات فلاسفه‌ای مانند سقراط، افلاطون و ارسطو قرار دارد که پرسش‌هایی درباره زندگی روانی انسان مطرح کردند.

۲- گزینه ۱

به علت آسیب در ناحیه معینی از نیمکره راست مغز، فرد توانایی بازشناسی چهره افراد آشنا را از دست می‌دهد که به آن ادراک‌پریشی چهره‌ای می‌گویند.

۳- گزینه ۴)

بقراط درباره چگونگی کنترل مغز بر اندام‌های بدن آزمایشاتی انجام داد که زمینه‌ساز رویکرد زیست‌شناختی در روانشناسی است. نظریات فلاسفه‌ای مانند سقراط، افلاطون و ارسطو ریشه تاریخی روانشناسی در یونان بود.

۴- گزینه ۲)

ریشه تاریخی روانشناسی در یونان و در نظریات فلاسفه‌ای مانند سقراط، افلاطون و ارسطو قرار دارد که پرسش‌هایی درباره زندگی روانی انسان مطرح کردند. این پرسش‌ها از عناصر اصلی رویکردشناختی در روانشناسی محسوب می‌شوند.

۵- گزینه ۳)

در دیدگاه فطری‌نگری، انسان از همان ابتدا دانش و توانایی درک را با خود به همراه دارد که می‌توان به کمک درون‌نگری و استدلال به آن دست یافت. دکارت با عنوان کردن مباحثی مانند خدا، خویشتن، اصول بدیهی هندسی، کمال و بی‌نهایت از طرفداران این دیدگاه به حساب می‌آید.

۶- گزینه ۲)

در دیدگاه فطری‌نگری، انسان از همان ابتدا دانش و توانایی درک را با خود به همراه دارد. در دیدگاه تجربه‌گرایی دانش از طریق تجربه و تعامل با جهان کسب می‌شود. تقابل دیدگاه فطری‌نگری - تجربه‌گرایی، امروز به صورت بحث طبیعت - تربیت ادامه دارد.

۷- گزینه ۱)

وونت بر درون‌نگری - مشاهده و ثبت اندیشه و احساسات فرد توسط خودش - تاکید داشت اما آن را کافی نمی‌دانست و در این امر آزمایش را نیز لازم می‌دانست.

۸- گزینه ۱)

ورتایمر، کافکا و کهلر به عنوان بنیانگذاران مکتب گشتالت، بیشتر به مبحث ادراک توجه داشتند. آن‌ها معتقد بودند آنچه دیده می‌شود وابسته به زمینه آن شی و سایر وجوه طرح و کل متفاوت از اجزاست.

۹- گزینه ۲)

هسته اصلی نظریه فروید، به عنوان بنیانگذار این مکتب، مفهوم ناهشیار است؛ یعنی امیال و افکاری که از وجود آن‌ها آگاه نیستیم. امیال منع شده یا تنبیه شده در دوران کودکی از هوشیاری خارج می‌شود و به بخش ناهشیاری رانده می‌شوند اما همچنان از طریق رویا، اشتباهات لفظی و حالات بدن خود را نشان می‌دهند.

۱۰- گزینه ۳)

روش آزمایش قوی‌ترین روش علمی است که در آن آزمایشگر شرایط را به دقت در آزمایشگاه کنترل می‌کند. امکان کنترل دقیق متغیرها و قرار دادن تصادفی آزمودنی‌ها در گروه تصادفی یا گواه از ویژگی‌های روش آزمایش است.

۱۱- گزینه ۴)

متغیر، می‌تواند اندازه‌های گوناگون داشته باشد. متغیر مستقل به رفتار آزمودنی ارتباط ندارد و همان متغیری است که آزمایشگر آن را دستکاری می‌کند. اما متغیر وابسته تابع مقادیر متغیر مستقل است و آزمایشگر آن را مشاهده می‌کند. این متغیر شاخصی از رفتار آزمودنی است.

۱۲- گزینه ۲)

مشاهده غیر مستقیم مانند پرسش‌نامه و مصاحبه با سوگیری همراه است که در آن فرد می‌خواهد تصویر بهتری از خود ارائه دهد و دربردارنده زمینه‌یابی و شرح حال‌گیری است. در زمینه‌یابی، شرط اساسی این است که نمونه انتخاب شده برای تحقیق نشانگر جامعه باشد.